

EGMONT RAPPORTEN 2018

LET VEJEN

– TIL UDDANNELSE FOR ORDBLINDE
BØRN OG UNGE

EGMONT
Fonden

14

26

36

INDHOLD

Start opsporing og indsats tidligt – helst allerede i børnehaveklassen – og vedligehold indsatsen gennem skoleforløbet.

Carsten Elbro, professor, Københavns Universitet

4 Sammen om at lette vejen

Egmont Fonden arbejder for, at alle ordblindede unge kan gennemføre en ungdomsuddannelse. Det kræver en langsigtet og bred indsats, hvor vi også lytter til de ordblindes erfaringer og behov, skriver direktør Henriette Christiansen.

6 Ordblindhed – kort fortalt

Hvad er ordblindhed? Hvor mange er ordblindede? Er det arveligt? Og er ordblindede lige så kloge som andre? To forskere giver korte svar på otte almindelige spørgsmål om ordblindhed.

8 Let vejen til uddannelse

Ordblindede klarer sig dårligere end andre unge i uddannelsessystemet: De får lavere karakterer i alle fag, og færre gennemfører en uddannelse, viser helt nye undersøgelser. Ordblindede med svag social baggrund er dobbelt udfordrede.

14 Hjælp rigtigt og tidligt

De fleste ordblindede børn kan blive næsten lige så gode til at læse og stave som andre. Det kræver, at de fra starten af deres skolegang får den rette undervisning og støtte. Fredensborg Kommune har taget opgaven på sig.

20 Lyt til os!

Det giver bedre løsninger for ordblindede børn og unge, når de selv bliver hørt og inddraget. Mød Noah og Hera, der deltog i Egmont Fondens børnepanel og årets børnetopmøde om ordblindhed.

22 Sæt tidlig opsporing i system

Opsporingen af ordblindede børn er markant forbedret de seneste år takket være nye testmuligheder. Det er afgørende, at ordblindhed konstateres så tidligt som muligt og følges ordentligt op – det er eksperter og ordblindede elever enige om.

26 En it-rygsæk er ikke nok

Ordblindede elever er glade for deres it-redskaber, men skolerne skal være endnu bedre til at hjælpe dem til at få mere ud af redskaberne. Og it må ikke træde i stedet for den egentlige læseundervisning, advarer forsker.

30 Brug os!

På Smidstrup-Skærup Skole hjælper et lille korps af ordblindede it-superbrugere skolens øvrige ordblindede elever og lærerne. De løser it-problemer og er med til at styrke indsatsen for alle skolens 30 ordblindede elever.

32 Lærerne har hovedrollen

Lærere i grundskolen er helt afgørende for ordblindede indsatsen. Alle lærere skal rustes bedre til opgaven – på læreruddannelsen og via efteruddannelse. Professionshøjskolernes formand foreslår en national strategi for ordblindede indsatsen.

36 Hjælp forældre med at hjælpe

Den rigtige forældre støtte kan styrke ordblindede elevers selvtillid og motivation. Især familier, hvor forældrene selv er ordblindede eller udsatte, har brug for hjælp til opgaven. Mød Freja Arentsen og hendes mor, der også selv er ordblind.

40 En særlig håndsrækning

Den socialøkonomiske virksomhed Ordblindetræning vil de næste tre år give 1.200 ordblindede børn i udsatte familier et gratis læringsforløb og en frivillig mentor. Både lærere og forældre bliver involveret i forløbet.

EGMONT RAPPORTEN 2018 LET VEJEN – til uddannelse for ordblindede børn og unge.

Ansvarshavende Fra Egmont Fondens Støtte- og bevillingsadministration: Henriette Christiansen, Marie Louise Andergren Andersen, Camilla Bjerre Damgaard
Tekst og redaktion Ola Jørgensen, Marie Preisler | **Grafisk design** Kenneth Schultz | **Foto** Tomas Bertelsen | **Tryk** Rosendahls A/S Print Design Media | ISBN 978-87-982380-4-1
Egmont Rapporten stiller hvert år skarpt på et særligt aspekt af børn og unges liv. Egmont Rapporten udgives af Egmont Fonden.
 Forsidefoto: Charlotte fra Kokkedal Skole deltager i forløbet Sprogpilot i Fredensborg Kommune. Læs mere i artiklen på side 14.

Fonden består af en kommerciel del, som driver medievirksomhed og står bag fx Nordisk Film, TV2 Norge og over 700 magasiner og blade, og en almennyttig del, som arbejder for at styrke udsatte børn og unges læring og livsduelighed. Hvert år går knap 100 mio. kr. af overskuddet fra Egmont Fondens medievirksomhed til de almennyttige indsatser i Danmark og Norge. Siden 1920 har fonden uddelt omkring 2,9 mia. kr. til samfundets udsatte grupper.

Sammen kan vi lette ordblinde børns vej til uddannelse

Inddragelse af ordblinde børn og unge har været en vigtig del af Egmont Fondens årstema. Direktør Henriette Christiansen deltog selv i børnetopmødet 2018.

FOTO: ANDREAS SZLAVIK

“Som ordblind skal man knokle mere end andre for at klare sig godt i skolen og for at få en uddannelse. Det er som at være med i et maratonløb, hvor ordblinde har en ti kilo tung rygsæk på ryggen.”

Sådan beskriver 13-årige Hera det at være ordblind. Hun er én af de omkring 50.000 børn og unge i grundskolen, der formodes at være ordblind, og hun er én af de børnestemmer, som – gennem Egmont Fondens børnepanel og børnetopmøde – har rådgivet os i vores arbejde med årstemaet om ordblindhed.

Børnestemmerne har imponeret og overrasket os. Selv om børnene oplever det som en kamp at være ordblind, er mange også gode til at kæmpe den kamp. Børnene finder andre områder end det skolefaglige, som de får styrke fra, og hvor de udvikler en robusthed, der hjælper dem. Det kan være som elevrådsrepræsentanter eller i karate.

Heldigvis får de fleste ordblind en ungdomsuddannelse. Men sammenlignet med andre unge klarer de sig fortsat generelt dårligere i uddannelsessyste-

met. Det viser to helt nye undersøgelser, som er gennemført af Epinion til brug for Egmont Rapporten 2018.

Ordblind får markant lavere karakterer i alle grundskolens prøvfag. Tre ud af ti ordblind gennemfører ikke en ungdomsuddannelse, hvilket er dobbelt så mange som blandt deres ikkeordblinde jævnaldrende. Halvdelen af de unge ordblind var ti år eller yngre, da de selv blev opmærksomme på deres læsevanskeligheder, men kun hver fjerde var blevet testet i tiårsalderen. Samtidig kan vi se, at ordblind med en svag social baggrund er dobbelt udfordret. Denne gruppe klarer sig dårligere end ordblind fra socialt stærke hjem. De får mindre støtte fra familien, deres ordblindhed opdages senere, og de modtager færre støttetilbud.

Egmont Fonden arbejder for, at alle børn og unge skal være i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse – selvfølgelig også de ordblind unge. Derfor har Egmont Fonden øremærket 20 millioner kroner til området og opstillet tre mål, som vi vil invitere til et bredt samarbejde om at nå:

- **Alle** ordblind børn skal **opsøres** – så **tidligt** som muligt
- **Karakterforskellene** i grundskolen mellem ordblind børn og andre børn **skal minimeres**
- **Den sociale baggrunds betydning** for, om ordblind unge gennemfører en ungdomsuddannelse, **skal minimeres**.

OPSPOR ALLE TIDLIGST MULIGT

“Det er en lettelse at få at vide, at man ikke bare er dum.” Sådan lød det fra én af deltagerne til Egmont Fondens børnetopmøde, hvor børnene samstemmende fortalte, at det som ordblind er en lettelse at

blive diagnosticeret. En lettelse, fordi de dermed fik en forklaring på, hvorfor de havde svært ved at læse og skrive, og fordi opsporingen førte til, at de i højere grad modtog hjælp som eksempelvis it-udstyr og mødte større forståelse og støtte fra lærere, familie og klassekammerater.

Så hermed en appel til politikere og skoleledere: Opspor børnene så tidligt som muligt – gerne allerede i børnehaveklassen – og sæt ind med en målrettet indsats med det samme, hvis et barn er i risiko for at være ordblind. Samtidig opfordrer vi til, at man følger op på, hvordan risikotesten bruges i skolerne, og analyserer betydningen for børnenes læring og trivsel af at blive identificeret tidligt.

MINIMÉR KARAKTERFORSKELLENE

“Man er jo ikke bare ordblind i danmarkstimerne”. Denne bemærkning fra 16-årige Mikkel på børnetopmødet åbnede vores øjne for, at ordblind børn har behov for hjælp i *alle* timer. Samtidig kan vi se, at langt fra alle ordblind elever får den kontinuerlige støtte gennem skolegangen, som forskningen anbefaler.

Derfor er der behov for faglige fyrtårne på skolerne og i kommunerne, som har særlig ekspertise i, hvordan man bedst muligt støtter børn og unge med ordblindhed. Desuden bør *alle* lærere – og ikke bare dansklærere – have et vist kendskab til, hvad ordblindhed vil sige, og hvordan det kommer til udtryk. Derfor anbefaler vi, at man i forbindelse med den igangværende evaluering af læreruddannelsen overvejer, hvordan den fremover i højere grad kan ruste lærerne til at støtte og undervise ordblind elever.

Derudover er it-redskaberne et vigtigt hjælpemiddel for børnene i undervisningen, men en it-rygsæk er ikke i sig selv nok. Det viser vores Epinion-survey blandt godt 1.000 ordblind børn og unge. Et flertal af de ordblind unge svarer, at de bruger digitale hjælpemidler og har en it-rygsæk, som de opfatter som en god hjælp. Men et flertal oplever også, at it-redskaberne volder dem kvaler. Kun et mindretal undgår tekniske problemer med deres digitale hjælpemidler, og mange har brug for mere hjælp med deres it-redskaber, end lærere og forældre giver dem.

Derfor også en appel til, at it-redskaberne får et kontinuerligt eftersyn, så de bliver udviklet så bruger- og børnevenligt som overhovedet muligt. Samtidig kræver brugen af it-redskaber også støtte fra hjemmet – en støtte ikke alle forældre har mulighed for at give. Derfor bør forældre støtte sikres også på det område.

I arbejdet for at lette vejen til uddannelse for de ordblind børn og unge er det nødvendigt, at vi lytter til deres budskaber.

Henriette Christiansen, Egmont Fonden

MINIMÉR BETYDNING AF SOCIAL BAGGRUND

Mange ordblind ender med at vælge en uddannelse fra “de nederste hylder”, som professor Carsten Elbro påpeger her i rapporten, og nogle får slet ikke en uddannelse. Det gælder særligt ordblind børn med en svag social baggrund, der ikke får samme støtte og tilbud som ordblind børn fra ressourcerstærke hjem. Her kan civilsamfundet eksempelvis med træning og hjælp – også til forældrene – styrke de udsatte børn.

Samtidig her en appel til, at man i Pædagogisk Psykologisk Rådgivning og på den enkelte skole er særligt opmærksom på de børn, der er ekstra udsatte. De skal også opsøres tidligt og støttes aktivt. Vi skal have forventningen om, at de også skal kunne tage en ungdomsuddannelse uanset deres baggrund og deres læringsudfordringer.

SAMMEN OM AT LETTE VEJEN

Egmont Fonden har opstillet tre mål, som vi anser for at være nødvendige for, at alle ordblind unge kan gennemføre en ungdomsuddannelse. Men vi hverken kan eller bør arbejde for disse mål alene. Det kræver en langsigtet og bred indsats at nå målene – og set fra vores perspektiv gerne en offentlig-privat indsats.

Ordblindhed forsvinder aldrig, og det er en kontinuerlig udfordring for det enkelte barn og den enkelte unge. I arbejdet for at lette vejen til uddannelse for de ordblind børn og unge er det nødvendigt, at vi lytter til deres budskaber. For som 13-årige Hera siger:

“Ordblindhed er en hård kamp, fordi man ikke starter med at få at vide, hvad man er. Det var en lettelse at få at vide, at jeg ikke er dum, men at det bare er et lille handicap. Så hjælp os, vi findes!” ●

Henriette Christiansen
Direktør for Egmont Fondens
Støtte- og bevillingsadministration

Ordblindhed kort fortalt

Hvor mange er ordblinde?

Syv procent af de voksne danskere opfatter sig selv som ordblinde. I 2014 modtog cirka otte pct. af eleverne i grundskolen særlig støtte på grund af store læsestavevanskeligheder. Det svarer til **godt 50.000 elever**, hvoraf ordblinde er langt den største gruppe. Et mindretal har vanskeligheder med sprogforståelse i læsning uden at være ordblinde.

Kan ordblindhed kureres?

Nej. **Ordblindes indlæringsvanskelighed går ikke væk**, men også ordblinde kan blive bedre ved at øve sig – og dermed undgå, at ordblindheden får negative følger.

Hvad er ordblindhed?

Ordblindhed eller dysleksi er **markante vanskeligheder med at lære at forbinde bogstaver og sproglyde i læsning**. Vanskelighederne fører til:

- usikker og/eller langsom læsning
- vanskeligheder især med at læse nye ord
- langvarige vanskeligheder med stavning.

Er ordblindhed arveligt?

Der er fundet mange forskellige markører for ordblindhed på kromosomerne. Det vil sige, at der kan være rigtig mange genetiske mekanismer involveret. Jo flere af disse genetiske markører, der er til stede hos den enkelte, desto større er risikoen for ordblindhed. **Risikoen for ordblindhed er omkring fire gange højere blandt børn, hvor mindst én af forældrene er ordblind.**

Er ordblinde dummere end andre?

Det er en sejlivet myte, at ordblinde generelt er mindre kloge end andre. Men selv om der i årtier er forsket intensivt i spørgsmålet, kan der ikke påvises nogen sammenhæng mellem ordblindes læsevanskeligheder og deres generelle færdigheder på andre områder. **Ordblinde kan være kvikke eller mindre kvikke – lige som alle andre.** Ordblindhed betyder heller ikke, at den ordblinde så *automatisk* er dygtigere end andre til noget andet.

Hvad skyldes ordblindhed?

Ordblindes indlæringsvanskeligheder skyldes i første række nogle **meget afgrænsede sproglige vanskeligheder**, især med at få fat på de enkelte lyde i det talte ord og med at lære sproglyde. Disse vanskeligheder kan også ses som lavere aktivitet i visse dele af den venstre hjernehalvdel, men man ved ikke, om de neurologiske fund er årsager til, symptomer på eller følger af ordblindheden. Forskning viser, at der *sandsynligvis* er flere forskellige årsager til ordblindhed på neurologisk niveau, men ordblindheden er altså ikke lokaliseret til blot ét sted i hjernen.

Hænger ordblindhed og ADHD sammen?

Nogle ordblinde har andre samtidige udfordringer, fx ADHD. Præcis hvor mange ordblinde, der også har ADHD, er svært at anslå, for det kommer meget an på, hvordan begge grupper defineres og afgrænses. Et forsigtigt skøn vil være, at **cirka hver fjerde ordblind også har ADHD**. Udfordringerne er ikke forbundne, og de skal afhjælpes hver for sig.

Kilder:

Carsten Elbro – Professor i læsning, dr.phil. i ordblindhed ved Center for Læseforskning ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på Københavns Universitet, forfatter til cirka 200 videnskabelige artikler om læsning og ordblindhed. Har været med til at udvikle den nationale orblindetest.

Anna Steenberg Gellert – Lektor og forsker samme sted; har udviklet den nationale orblinde-risikotest og forsker i blandt andet sprogtestning og tosprogede og ordblindhed.

Er børn med dansk som andetsprog oftere ordblinde?

Nej. **Der er lige så mange ordblinde blandt børn med dansk som andetsprog som blandt andre børn**, men de overses nogle gange af lærerne, som kan tro, at de bare har almindelige tosprogsudfordringer. Ordblindhed hos børn med dansk som andetsprog skal imødegås med samme metoder som hos andre ordblinde.

Mange ordblindede når ikke i mål med uddannelse

Ordblindede klarer sig dårligere end andre unge i uddannelsessystemet: De får lavere karakterer i alle fag, og færre gennemfører en uddannelse. Ordblindede med svag social baggrund er dobbelt udfordrede, viser helt nye undersøgelser.

Ordblindede børn og unge har præcis samme forventninger om at få sig en uddannelse som deres kammerater, men for mange ordblindede går drømmene ikke i opfyldelse. Det viser to nye, store undersøgelser af, hvordan ordblindede børn og unge selv oplever deres skolegang, og hvordan det går dem efter grundskolen. Undersøgelserne er gennemført af Epinion til Egmont Rapporten 2018. Se også faktaboksen *To nye undersøgelser* på side 13.

Selv om de ordblindede elever både afslutter grundskolen og påbegynder en ungdomsuddannelse i lige så høj grad som andre unge, falder mange fra undervejs. Blandt de ordblindede, der er 25-26 år i dag (årgang '92), har kun 69 pct. afsluttet en ungdomsuddannelse. Blandt deres jævnaldrende er andelen 81 pct., og det politiske mål er, at 90 pct. af en årgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Flertallet af de ordblindede vælger en erhvervsfaglig ungdomsuddannelse, hvor frafaldet generelt er betydeligt højere end på gymnasierne, men også her er de ordblindede elever frafald højere end andre elever.

38 pct. af de ordblindede påbegynder en videregående uddannelse, men mange falder fra undervejs:

Kun omkring hver anden fuldfører studiet. Af årgang '92 har 14 pct. allerede afsluttet en videregående uddannelse (men flere er formentlig stadig undervejs). I årgang '87 er andelen, der har gennemført en videregående uddannelse, 21 pct. For begge årgange gælder, at det er cirka halvt så mange som blandt jævnaldrende uden ordblindhed.

Samlet tegner undersøgelserne et billede af, at ordblindede klarer sig dårligere i uddannelsessystemet end andre unge. Færre gennemfører den ungdomsuddannelse, de starter på, og færre påbegynder og fuldfører en videregående uddannelse.

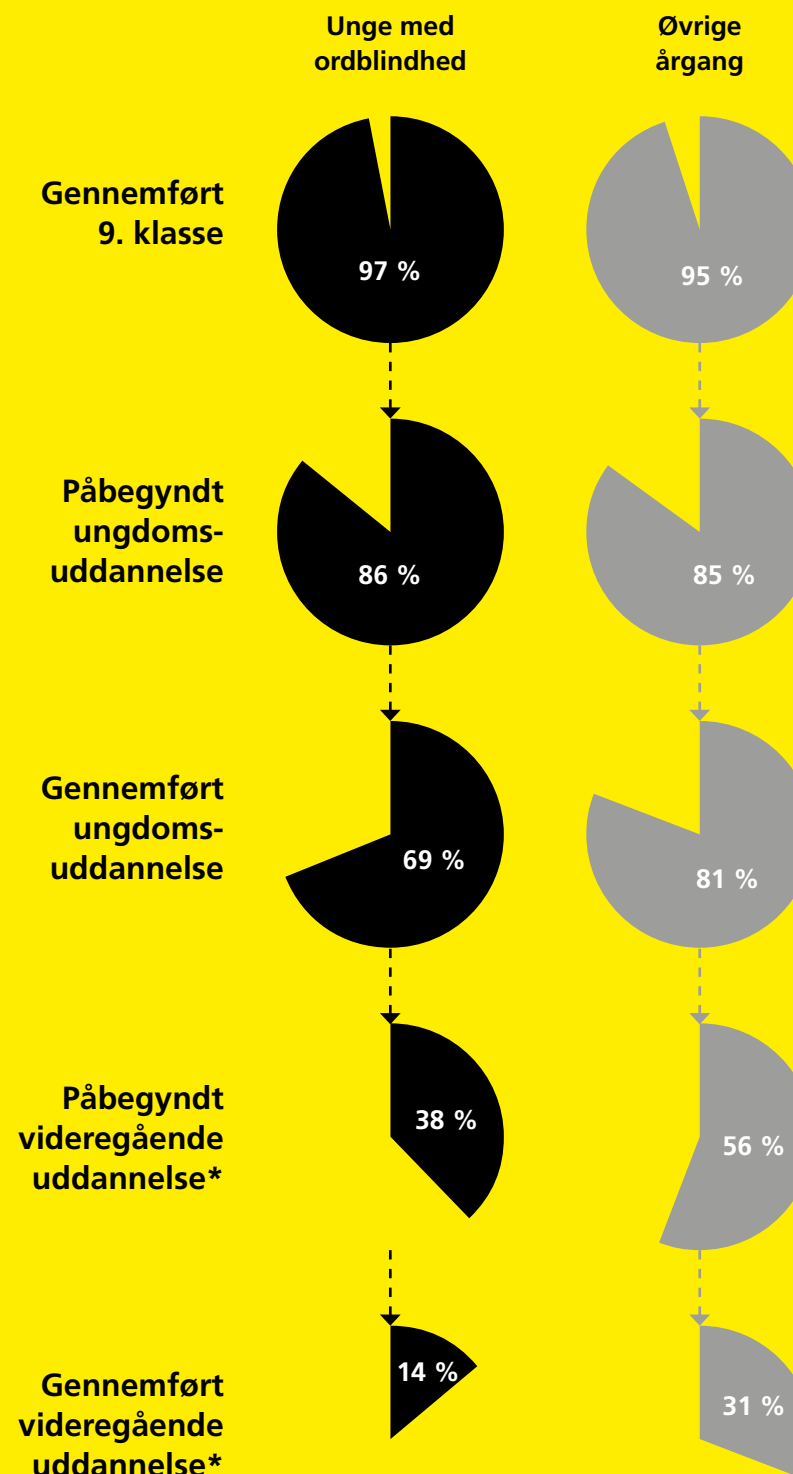
DÅRLIGERE KARAKTERER I ALLE FAG

Selv om ordblindede børn og unge klarer sig igennem grundskolen, er der ingen tvivl om, at de må kæmpe hårdere for det end deres klassekammerater. Kun 12 pct. af de ordblindede er helt enige i, at de "klarer sig godt i skolen"; den følelse har dobbelt så mange ikke-ordblindede. Direkte adspurgt vurderer 72 pct. af de ordblindede børn og unge, at de har vanskeligere ved at læse end andre på deres alder.

Alligevel vurderer de ordblindede i lige så høj grad som andre børn og unge, at det lykkes for dem at

Færre ordblindede fuldfører uddannelse

Uddannelsesforløb for ungdomsårgang '92, pct.

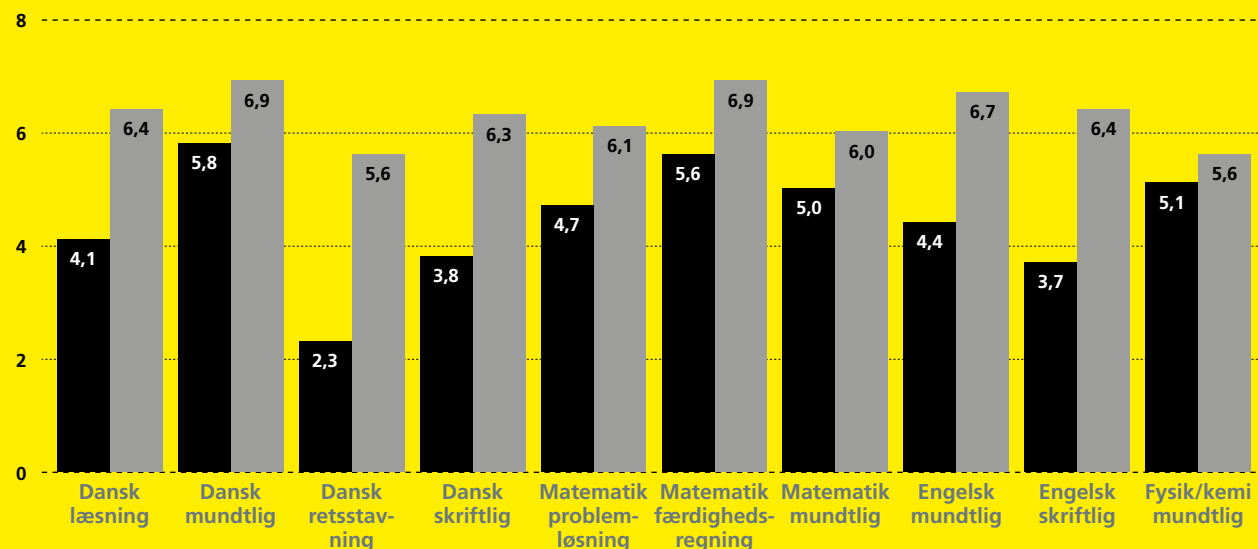
Note*: Videregående uddannelse omfatter både korte, mellemlange og lange videregående uddannelser.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

Man er ordblind i alle fag

Gennemsnitlige karakterer* i 9. klasse, årgang '92

● Ordblind
● Øvrige

Note*: Målt på 7-trinsskalaen.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

lære det, de gerne vil, i skolen samt at klare det, de sætter sig for. Det kan skyldes, at de virkelig kæmper for det, eller at de ikke sætter målene højere, end at de kan indfri dem.

De faglige udfordringer afspejler sig også tydeligt i de ordblindes elevers afsluttende eksamens karakterer. De får lavere karakterer end deres klassekammerater i alle prøvfag. I dansk og engelsk og især i de skriftlige prøver i disse fag er den gennemsnitlige karakterforskel over to point på 12-skalaen. Se figur ovenfor.

En del af forskellene i karakterer kan skyldes, at elever med svagere social baggrund generelt klarer sig dårligere i skolen, og at de ordblind børn har lidt svagere social baggrund. Når tallene renses for sociale faktorer, mindskes karakterforskellene lidt. De ordblind elever er dog stadig cirka to karakterpoint bagud i fx skriftlig dansk samt skriftlig og mundtlig engelsk.

Karakterforskellene i undersøgelsen gælder elever, der forlod folkeskolen for henholdsvis fem, ti og femten år siden. Der findes ikke tal for, hvordan de elever, der går i grundskolen i dag, klarer sig.

SOCIALE SKÆVHEDER

Registerundersøgelsen viser, at børn og unge med ordblindhed har en lidt svagere social baggrund end deres ikkeordblinde jævnaldrende. Det er fx sjældnere, at en af de ordblindes elevers forældre har en videregående uddannelse, og at begge forældre er i job. Forældrenes gennemsnitlige indkomst er også 10-15 pct. lavere end i andre familier.

Disse forskelle i uddannelse og job kan blandt andet skyldes, at ordblindhed er delvis arveligt. Relativt flere af de ordblindes forældre er således selv ordblind: 28 pct. angiver, at mindst en af deres forældre er ordblind, og hver femte har en eller flere ordblind søskende. Forskning viser da også, at risikoen for ordblindhed er omkring fire gange højere blandt børn, hvor mindst én af forældrene er ordblind.

Det er veldokumenteret, at unges sociale baggrund generelt har betydning for, hvordan de klarer sig i uddannelsessystemet. Det kan forklare noget af de ordblindes dårligere uddannelsesresultater, men ikke det hele. Også når man renses tallene for social baggrund, klarer ordblind unge sig dårligere end ikkeordblinde, fx gennemfører færre en ungdomsuddannelse.

Ordblindhed er altså en *selvstændig* barriere for at gennemføre en ungdomsuddannelse, og barri-

eren er ekstra høj for unge med den svageste sociale baggrund. Her er forskellen mellem ordblind og ikkeordblind 12-14 procentpoint; blandt unge med stærkere social baggrund er den 8-9 pct. Se figur øverst.

Dette kan indikere, at unge med ordblindhed, som har en stærk social baggrund, er lidt bedre til at kompensere for deres ordblindhed; eksempelvis får de i højere grad hjælp af deres forældre. Børn og unge med en stærk social baggrund får næsten dobbelt så ofte hjælp fra forældre eller familie end børn og unge med en svag social baggrund: 46 pct. mod 24 pct. Se figuren nederst til højre.

Der er også sociale forskelle på, hvornår ordblindhed bliver opdaget. 72 pct. med en svag social baggrund siger, at deres ordblindhed blev opdaget for sent. For gruppen med en stærk social baggrund er andelen 60 pct.

Blandt dem med en stærk social baggrund er det også omtrent halvdelen, som bliver testet for ordblindhed senest som 12-årige, mens det for gruppen med svag social baggrund er 40 pct.

Det vides ikke, om disse sociale forskelle i opsporingen også findes i dag, hvor alle forældre siden 2017 har haft et retskrav på at få testet deres barn for ordblindhed fra 4. klasse.

Endelig er der en social skævhed i antallet af forskellige tilbud, de ordblind elever har modtaget. Børn og unge med en stærk social baggrund har i gennemsnit modtaget 3,6 forskellige indsatser; blandt elever med svag social baggrund er antallet 2,8.

DEN NØDVENDIGE HJÆLP?

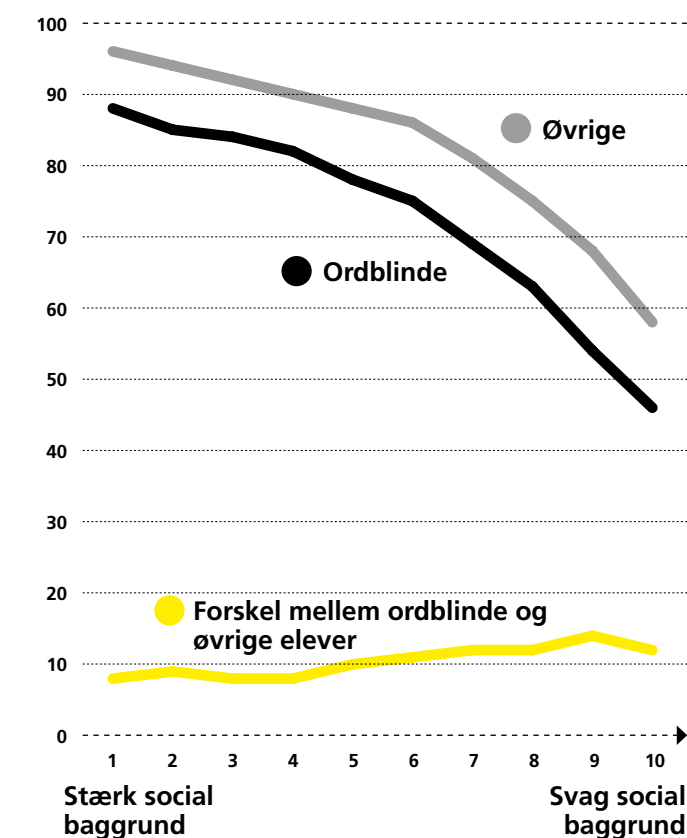
Hver fjerde ordblind ung svarer, at det samlede omfang af den hjælp, de har modtaget, har været "helt tilstrækkelig"; yderligere 38 pct. betegner den som "tilstrækkelig".

Når man zoomer ind på tilbuddene til de ordblind elever, springer især to slags hjælp i øjnene: digitale hjælpemidler, fordi de er meget udbredte, og intensiv/individuel støtte, fordi forskning viser, at individuel støtte er helt afgørende for, at man som ordblind kan overvinde sine læsevanskeligheder.

Digitale hjælpemidler som fx it-rygsækken og forskellige former for software anerkender 71 pct. som "en god hjælp i undervisningen". Men tilfredsheden >

Færre ordblind med svag social baggrund får en uddannelse

Andelen af unge, som har gennemført en ungdomsuddannelse, årgang '92.

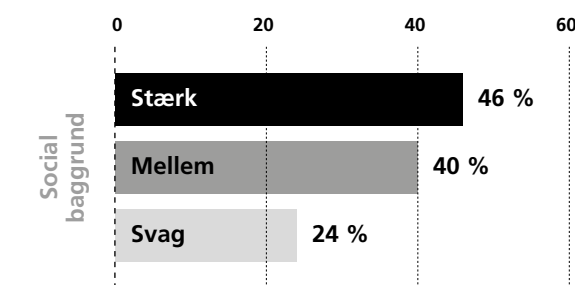

Note: Graden af social baggrund er beregnet på baggrund af Epinions model for elevers sociale profil.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

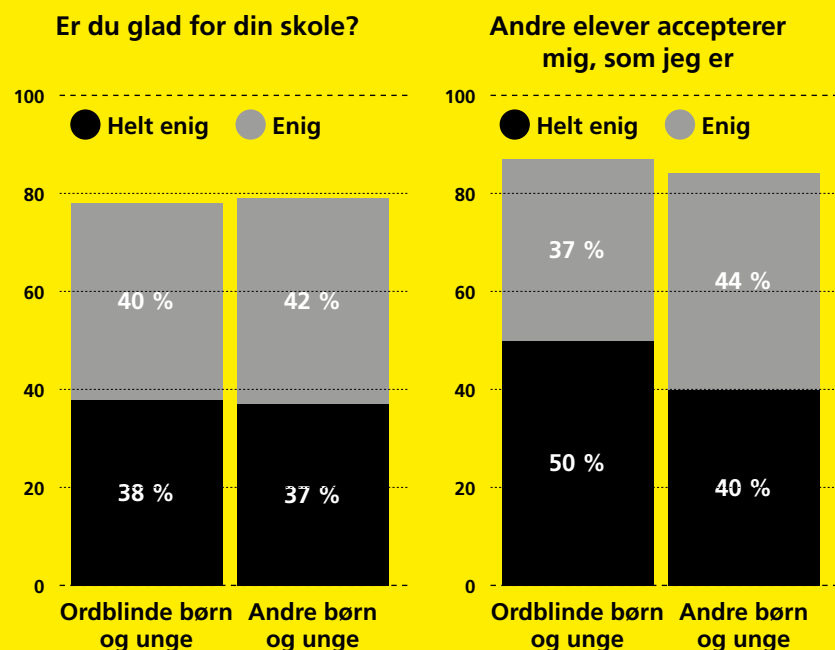
Ordblind med stærk social baggrund får oftere hjælp af forældre

Andelen af unge med ordblindhed, der har modtaget hjælp fra forældre/familie.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

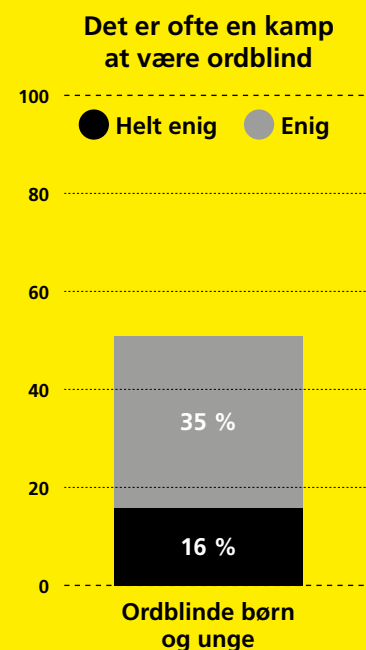
Ordblind unge er lige så glade for skole og kammerater som alle andre ...

Fire ud af fem elever er tit eller meget tit glad for deres skole (og for deres klasse). Det gælder både ordblind og ikkeordblinde.

Næsten alle ordblind elever føler, at andre elever accepterer dem, som de er.

Men ordblindhed er en kamp for mange ...

Halvdelen af de ordblind børn og unge er enige i, at det ofte er en kamp at være ordblind ...

er mindre med introduktionen til disse hjælpemidler samt den support, lærere og forældre kan yde til at bruge dem. Se også artiklen *En it-rygsæk er ikke nok* på side 26.

De unge er også blevet spurgt om, hvorvidt de har modtaget et eller flere særlige og/eller individuelle tilbud. 29 pct. har modtaget én-til-én-undervisning med en læsevejleder, 14 pct. med deres dansk lærer. 22 pct. har deltaget i særlige forløb eller kurser uden for klassen, 8 pct. har fået særlig professionel hjælp i klassen. Men halvdelen af de ordblind elever har slet ikke fået nogen af disse former for særlig/individuel hjælp med deres ordblindhed.

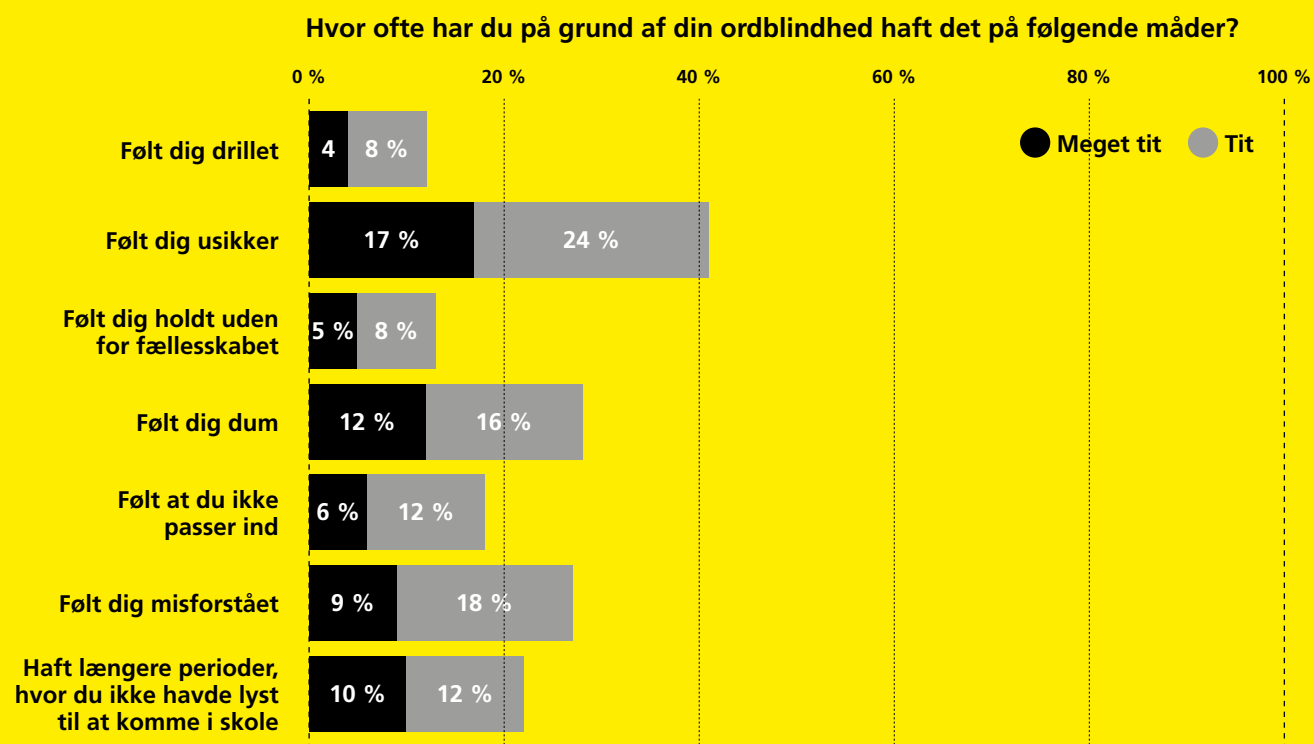
EN KAMP – I TRYKKE RAMMER

Surveyundersøgelsen rummer en del opmuntrende resultater, når det gælder de ordblind børn og un-

ges trivsel i skolen. De ordblind 14-24-årige føler sig lige så accepterede, som andre børn gør, og oplever i lige så høj grad, at de hører til i skolen. De er generelt glade for deres skole og klasse og oplever sig heller ikke mere mobbet, til grin eller ensomme i skolen end andre børn og vurderer deres klassekammerater som venlige og hjælpsomme.

Men samtidig siger halvdelen af de ordblind unge, at det "ofte er en kamp at være ordblind". Kampen kan både referere til faglige og følelsesmæssige udfordringer. Over 20 pct. af de ordblind børn og unge har på grund af deres ordblindhed tit eller meget tit: følt sig usikker, følt sig dum, følt sig misforstået og haft længere perioder, hvor de ikke havde lyst til at komme i skole. ●

... og et stort mindretal har på grund af ordblindheden følt sig usikker, dum eller misforstået.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

To nye undersøgelser

De to undersøgelser fra Epinion giver helt ny og værdifuld viden om ordblind børn og unges aktuelle skolegang og videre uddannelsesforløb. Samlet tegner de to undersøgelser det hidtil mest præcise portræt af en stor gruppe unge med ordblindhed.

Begge undersøgelser omfatter ordblind medlemmer af Nota, Nationalbiblioteket for mennesker med læsevanskeligheder. I forhold til tidligere undersøgelser giver denne udvælgelsesmetode en relativt bred gruppe af ordblind.

Fordelen ved at bruge medlemsdatabasen er, at det giver mulighed for at identificere en meget stor gruppe ordblind og koble deres data til andre registre, fx prøvekarakterer og videre uddannelse og job.

Ulempen er, at det er usikkert, i hvilken grad medlemsdatabasen er repræsentativ for den samlede gruppe af ordblind. Formentlig vil de allersvageste ordblind (familier) være underrepræsenteret, fordi det kræver et selvstændigt initiativ at blive testet og at melde sig ind i Nota. Desuden er det almindelig antaget, at ordblind med

etnisk minoritetsbaggrund er stærkt underdiagnosticeret og derfor heller ikke er Nota-medlemmer. Samlet set betyder det, at undersøgelserne kan have fat i en gruppe ordblind, der er noget stærkere end den samlede gruppe af ordblind i Danmark. Resultaterne må således tolkes med en vis forsigtighed og i dette lys.

Registerundersøgelsen

Omfatter alle ordblind Nota-medlemmer fra årgangene 1987, 1992 og 1997. I præsentationen af resultaterne bruges årgang 1992, hvor intet andet er anført. Det er unge, der i dag er 25-26 år og dermed har nået den alder, hvor man forventes at have afsluttet en ungdomsuddannelse. Respondenterne har altså forladt grundskolen for hhv. 5, 10 og 15 år siden, så de forbedringer, der måtte være sket i ordblindindsatsen siden da, fx at flere bliver testet tidligere, er ikke afspejlet i resultaterne.

I analyserne af betydningen af social baggrund er de orblindes forældre kategoriseret ud fra Epinions model for elevens sociale profil.

Surveyundersøgelsen

Undersøgelsen omfatter ordblind unge i alderen 14-22 år. Der er indsamlet 1.024 besvarelser blandt børn og unge med ordblindhed, heraf 860, som ved undersøgelsestidspunktet gik i skole. Yderligere er der indsamlet 204 besvarelser blandt en tilfældig udvalgt repræsentativ gruppe børn og unge, der benyttes som sammenligningsgruppe. Undersøgelsen er gennemført i perioden maj-juli 2018.

Svarprocenten i undersøgelsen er på 37 pct. 393 besvarelser (38 pct. er indsamlet via onlinespørgeskema, og 631 besvarelser (62 pct.) er indsamlet over telefon. 387 personer (14 pct.) har ikke ønsket at deltage i undersøgelsen. Dette er en relativt stor andel, men det er Epinions samlede vurdering, at der ikke er nogen systematisk skævhed i frafaldet.

En samlet rapport om de to undersøgelser plus tabelrapporter fra begge er tilgængelige på egmontfonden.dk/ordblindhed

Hjælp ordblinde rigtigt og tidligt

De fleste ordblinde børn kan blive næsten lige så gode til at læse og stave som andre, hvis de fra starten af deres skolegang får den rette undervisning og støtte. Danmarks førende forsker i ordblindhed forklarer, hvad der skal til, for at det lykkes.

At være ordblind og starte i skole er som at få en skarp sten i skoen. Først prikker det i foden, når man træder ned, til sidst har man ondt i hele kroppen. Vanskeligheder med læsning er en smerte, der let breder sig. Eleven risikerer at "få ondt" i hele danskfaget, føler sig måske dum, og mange får det skidt med at gå i skole, halter bagefter fagligt og ender med at vælge en uddannelse "fra de nederste hylder".

Men sådan behøver det ikke at gå, siger professor i læsevanskeligheder og ordblindhed ved Københavns Universitet, Carsten Elbro. Ordblinde har en afgrænset vanskelighed med at lære at læse og stave. Den vanskelighed kan stort set afhjælpes, viser forskningen, og både for den enkelte og samfundet er der store gevinster ved at yde ordblinde børn den rette indsats i tide, forklarer han.

At det nytter at hjælpe de ordblinde, er veldokumenteret i både dansk og international forskning: Med en intensiv og individuelt tilpasset sprog-, læse- og staveundervisning, der indledes fra starten af skoleforløbet og vedligeholdes undervejs, kan de fleste lære at blive næsten lige så gode til at læse og stave som andre.

START SÅ TIDLIGT SOM MULIGT

Der er solid evidens for, at indsatsen bør starte tidligt, helst allerede i børnehaveklassen, fastslår Carsten Elbro. Han peger på undersøgelser fra Danmark og en række andre lande, der viser, at lege med sproglyde og bogstaver i børnehaveklassen til en vis grad kan forebygge ordblindes senere læsevanskeligheder.

I dansk praksis kan ordblindhed først med sikkerhed påvises fra 3. klasse. Men der vil typisk være tegn på ordblindhed langt tidligere, eksempelvis at barnet lærer at tale sent og er uinteressert i rim og remser. Og for at fremme tidlig indsats er der udviklet en national ordblinderisikotest, som kan anvendes allerede fra slutningen af børnehaveklassen, og som viser, om barnet er i særlig risiko for ordblindhed. Læs mere i artiklen *Sæt tidlig opsporing endnu bedre i system* på side 22.

Den metode opfordrer Carsten Elbro skolerne til at bruge for at sikre, at der allerede fra børnehaveklassen er særlig opmærksomhed på børn med en høj risiko for at få læsevanskeligheder. Den rette, tidlige indsats kan nemlig *reducere* risikoen for læsevanskeligheder. Forskningen viser også, at den tidlige indsats bør fortsætte i 1. og 2. klasse.

– De fleste ordblinde elever har brug for en læn-gerevarende og intensiv indsats, inden de kommer

langt bagud i forhold til klassekammeraterne i stavning, læsning og skrivning, forklarer han med henvisning til flere undersøgelser.

BEHOV FOR INTENSIVE TILBUD

Undervisningsministeriet anbefaler, at Ordblinderisikotesten anvendes som et screeningsværktøj til samtlige elever, så alle elever, der er i risiko for at udvikle ordblindhed, bliver fundet tidligt og kan få tilbudt den nødvendige hjælp. Ordblinderisikotesten består af tre deltest, hvoraf det kun er den første deltest, som alle elever skal gennemføre. De næste to deltest gennemføres kun af de elever, der har vist vanskeligheder i den forudgående test.

Anbefalingen om tidlig opsporing har flere kommuner valgt at følge. Én af dem er Fredensborg Kommune, hvor elever i læsevanskeligheder og med risiko for ordblindhed allerede fra børnehaveklassen får intensiv undervisning i mange timer. Det forklarer Marianne Aaen Thorsen, læsekonsulent og faglig koordinator for Fredensborg Kommunes tilbud til ordblinde elever og andre elever i læsevanskeligheder:

– Vi tilstræber, at vores tilbud til ordblinde elever er så forskningsbaseret som muligt, så vi sætter ind med systematiske og intensive indsatser allerede fra børnehaveklassen med det indhold, forskningen siger, at der er brug for.

Fra efteråret i børnehaveklassen gives en særlig indsats til de elever, som får lav score i den sprog-vurdering, som alle elever skal igennem i starten af børnehaveklassen. Den gruppe elever *kan* være ordblinde, viser erfaringerne, og de bliver derfor undervist i mindre grupper uden for klassen fire timer om ugen i 12 uger. Undervisningen er baseret på udvidet dialogisk læsning for at styrke deres sproglige forudsætninger for skriftsprog og tidlige færdigheder i at sætte bogstavlyde sammen til ord.

Kommunen har også intensive forløb til læseudfordrede elever på alle klassetrin. Et korps af specialuddannede lærere tager ud på skolerne og gennemfører de intensive forløb, som kommunen kalder "Sprog-pilot Fredensborg". Se faktaboks på side 19.

En kvantitativ og kvalitativ evaluering af udbyttet hos eleverne i Sprog-pilot viser, at eleverne på alle klassetrin bliver markant bedre til at læse og stave og til at anvende læse-skrive-støttende teknologier. I Sprog-pilot får eleverne også støtte til at forstå deres ordblindhed, og derfor får de fleste af eleverne et bedre selvværd og bliver mere motiverede for at læse og skrive, fortæller Marianne Aaen Thorsen.

Hun understreger, at det er vigtigt at starte ind-satsen i begyndelsen af skolelivet: >

DE 120 ORD					
Af	Alle	Alt	Andre	At	Blev
Bliver	Bort	Da	Dag	De	Dem
Den	Der	Deres	Det	Dig	Dog
Du	Eller	Eller	En	End	Er
Et	Far	Fik	Fin	For	Forbi
Fordi	Fra	Fri	Få	Gik	Glad
Godt	Ham	Han	Hans	Har	Harde
Have	Helle	Hen	Hende	Her	Hjem
Hun	Head	Hver	Hvis	Hvor	Igen
Ikke	Ind	Jeg	Jer	Jo	Kan
Kom	Kommer	Kun	Kunne	Lang	Lidt
Lige	Lille	Løb	Man	Mange	Med
Meget	Men	Mere	Mig	Min	Mod
Mon	Må	Ned	Nej	Noget	Nok
Nu	Når	Og	Også	Om	Op
Os	Over	På	Sagde	Se	Selv
Sidste	Sig	Sin	Sine	Skal	Skulle
Små	Som	Stor	Store	Så	Tid
Til	Tog	Ud	Under	Var	Ved
Vi	Vil	Ville	Vare	Været	År

De børn, som kommer i gang med intensiv undervisning allerede i indskoling, bliver hurtigt markant bedre.

Marianne Aaen Thorsen, læsekonsulent, Fredensborg Kommune

Bertram fra Kokkedal Skole – her sammen med lærer Anders Zeuner – deltager på læsekurset Sprog-pilot, hvor han og en lille gruppe andre indskolingselever får 15 timers undervisning uden for klassen i ni uger.

– De børn, som kommer i gang med intensiv undervisning allerede i indskolingen, bliver hurtigt markant bedre, siger Marianne Aaen Thorsen.

Derfor har kommunen en strategi for både at af-dække ordblindhed og risiko for ordblindhed. I slutningen af børnehaveklassen og 1. klasse anvendes Ordblinderisikotesten. Derefter er der et stort hul i mulighederne for at bruge de nye validerede værktøjer. I stedet anvendes i slutningen af 2. klasse en tidligere udviklet procedure (DVO-testen) til at screene alle elever for ordblindhed.

SMÅ HOLD OG MANGE TIMER

Forskningen viser, at ordblinde har brug for en undervisning, der går frem med mange, små skridt, rummer varierede gentagelser og præcist udpeger elevens fremskridt.

Den kan organiseres på mange måder, og det er i princippet ikke afgørende, om den intensive undervisning foregår i eller uden for klassen, men ofte er et tilbud uden for klassen nødvendigt for at sikre den fornødne effekt, vurderer både Carsten Elbro og Undervisningsministeriet.

Ifølge forskningen bør den intensive undervisning have et omfang på mindst 60 timer om året, så længe forløbet kører. Hertil kommer opfølgning senere i skoleforløbet, der er vigtig for, at indsatsen får maksimal effekt.

At gennemføre den intensive undervisning stiller særlige krav til underviseren, som dels skal have den nødvendige viden om ordblindhed og læseundervisning, dels kunne levere en varieret undervisning med et klart sigte og en individuelt tilpasset progression; det er vigtigt, at selv små fremskridt markeres, så eleven bevarer troen på, at et ambitiøst mål kan nås. For det er også vigtigt for motivationen, at de voksne ikke nedtoner forventningerne til den ordblinde elevs præstation og muligheder, påpeger Carsten Elbro.

Der findes ingen samlede, aktuelle opgørelser over, hvilke tilbud kommunerne giver ordblinde elever i grundskolen. Men ifølge Epinions nye spørgeskemaundersøgelse, der er udarbejdet til Egmont Rapporten, har hver anden ordblind slet ikke modtaget særlige og/eller individuelle tilbud som én-til-én-undervisning, deltaet i særlige forløb eller kurser uden for klassen eller fået særlig professionel hjælp i klassen. Se også artiklen *Mange ordblinde afbryder deres uddannelse*.

FLERE VEJE TIL EN BILLIGERE LØSNING

Mange timers særlig undervisning af ordblinde elever kan måske få kommunale chefer og skoleledere til at tøve. Men det behøver ikke at blive en stor udskrivning at give ordblinde børn den hjælp, de har behov for, vurderer professoren.

– Der kan udvikles metoder, materialer og teknologier, som betyder, at skolerne kan tilbyde den relevante særundervisning til ordblinde uden at dræne ressourcerne til andre elever og kvaliteten af det almene undervisningstilbud. Desuden kan ordblindeindsatsen tilrettelægges, så den også gavner ikke-ordblinde elever, siger Carsten Elbro.

Han foreslår blandt andet:

- At specialundervisning af elever med risiko for ordblindhed i de yngste klasser kan foregå i mindre grupper på tværs af klasser – og dermed kræve færre lærerressourcer.
- At frivillige eller andre kan forestå en del af undervisningen og/eller følge op uden for skoletid-

den for at sikre de gentagelser, der er så vigtige for disse børn, men som let forsømmes, hvis eleven skal sidde med det selv.

- At en læsevejleder i så fald kan fungere som supervisor for et antal frivillige, som får ugentlig vejledning om materialevalg og om, hvordan de skal gribe undervisningen med den enkelte elev an.
- At der udvikles nye it-baserede undervisningsmaterialer, som kan gøre det lettere for frivillige, forældre og andre voksne uden specialkompetencer at understøtte læringen.

Marianne Aaen Thorsen, læsekonsulent i Fredensborg Kommune, vurderer også, at særlige undervisningsforløb for ordblinde kan organiseres på måder, der ikke koster skolerne eller kommunekassen ekstra. I 2017 omlagde Fredensborg Kommune sine tre læseklasser med i alt 27 elever i læsevanskeligheder til Sprogpilot-forløb med plads til 108 elever. I læseklasserne fik eleverne specialundervisning i alle fag og lidt flere danstimer end normalt.

Nu er disse elever – sammen med alle andre elever med læseudfordringer – inkluderet i almenklasserne og kan samtidig få den langt mere intensive læse-skrive-undervisning i Sprogpilot. Eleverne er generelt glade for den kombination, for det betyder meget for dem at bevare tilknytningen til deres klassekammerater, forklarer Marianne Aaen Thorsen.

– Ressourceforbruget er uændret, og fire gange så mange elever deltager i den intensive undervisning i Sprogpilot. Oveni får alle deltagernes lærere kursus i at tilrettelægge ordblindevenlig undervisning, og nogle lærere får også tilbud om co-teaching med en lærer fra Sprogpilotkorpsset. Desuden har elevernes forældre to kursus-eftermiddage hos os, og de kan få et VUC-kursus, hvis de selv er ordblinde.

Det er hendes vurdering, at intensiv undervisning af ordblinde godt kan organiseres, så det ikke er dyrt.

– Det viser Sprogpilot, men også andre modeller kan anvendes. Eksempelvis kan en skole komme langt ved at lave små læsehold på tværs af klasser. Det stiller krav til skolens skemaplanlægning og om, at alle lærere skal have en vis viden om ordblindhed. Den sidste opgave påhviler både Undervisningsministeriet, kommunen, skoleledelsen og læsekonsulenter som mig, siger hun.

BRUG FOR MERE SIKKER VIDEN

Professor Carsten Elbro glæder sig over, at Fredensborg Kommune tilstræber en ordblindeindsats baseret på forskningsmæssig evidens. Han opfordrer stat,

Sprogpilot Fredensborg

- Et intensivt læsekursus.
- Holdundervisning på hold med ni elever og to specialuddannede lærere.
- Undervisningen foregår ude på skolerne, men uden for egen klasse.
- Hvert år gennemfører 108 elever på kommunens seks folkeskoler et Sprogpilot-forløb.
- Et forløb varer ni uger, antal timer afhænger af klassetrin:
 - Indskoling: 135 timer.
 - Melletrin: 81 timer.
 - Udskoling: 54 timer.
- En elev kan få ét eller flere kurser i løbet af sin skoletid.

kommuner og fonde til at sikre, at det bliver nemt for alle kommuner og skoler at vælge evidensbaserede løsninger.

Det kan sikres ved at skabe mere sikker viden om, hvordan skoler og kommuner helt konkret skal gribe ordblindeundervisningen an ude i praksis for at opnå den effekt, dansk og international forskning viser, at der kan opnås, vurderer professoren.

– Mange kommuner og skoler har udmærkede ordblindeindsatser, og en del af dem inddrager elementer, som ifølge forskningsresultater har effekt. Men der mangler sikker viden om, hvilken effekt det har at bruge elementerne i en dansk kontekst i en given indsats, siger han.

Eksempelvis er de undervisningsmaterialer, som skoler bruger i undervisningen af ordblinde, typisk udenlandske oversatte materialer, hvis effekt måske er undersøgt i udlandet, men ikke i en dansk kontekst. Samspillet mellem intensiv undervisning og klasseundervisning er også forskningsmæssigt underbelyst.

Det kan løses med undersøgelser af, hvilke indsatser der virker bedst i dansk sammenhæng, og hvordan sådanne indsatser bedst implementeres. Så vil kommuner og skoler vide, hvordan de tilrettelægger de mest effektive indsatser.

Carsten Elbro anbefaler, at der udvikles en model for ordblindeundervisning i grundskolen. Den skal bygge på den nyeste evidensbaserede viden, og det skal være nemt og økonomisk overkommeligt for skoler at bruge modellen. Derefter skal modellen testes på et tilstrækkeligt stort antal skoler i et kontrolleret forsøg. ●

Lyt til os!

Det giver bedre løsninger for os ordblindede børn og unge, når vi selv bliver hørt og aktivt inddraget i udformningen af strategier og indsatser. Det var meldingen fra Egmont Fondens børnepanel og børnetopmøde 2018.

Egmont Fonden har hele 2018 stillet skarpt på, hvad det vil sige for børn og unge at være ordblindede, og hvordan der kan sættes ind for at styrke ordblindede børn og unges læring og livsduelighed.

Året igennem har fonden derfor haft fokus på at inddrage ordblindede børn og unges egne erfaringer og råd. En indsats, der er i tråd med Egmont Fondens strategi for børneinddragelse, "Barnets perspektiv". Fonden ønsker børn inddraget i alle indsatser, fonden støtter eller selv gennemfører, og etablerer blandt andet børnepaneler og afholder børnetopmøder.

Et børnepanel med 11 ordblindede børn og unge i alderen 12-16 år har således fulgt og kommenteret Egmont Fondens aktiviteter og rådgivet fonden om ordblindhed. Og ved Egmont Fondens børnetopmøde i maj 2018 samledes 30 ordblindede børn og unge fra hele landet med den opgave at anbefale beslutningstagere, hvordan de bedst sikrer ordblindede børn og unge en god hverdag, nemmere skolegang og uddannelse.

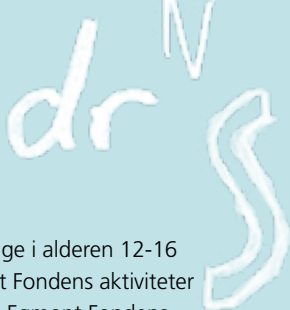
Deltagerne i børnepanelet og børnetopmødet har også evalueret, hvordan de oplever deres inddragelse i forløbet, og de giver samstemmende udtryk for, at det er betydningsfuldt for dem at blive lyttet til. At deltage har givet dem ny viden om ordblindhed og fået dem til at reflektere over den rolle, ordblindhed spiller i deres liv.

Deltagerne giver også udtryk for, at de har stor lyst til at arbejde videre for at skabe bedre vilkår for ordblindede børn og unge – konkret ved at udbrede deres viden om ordblindhed, eksempelvis på deres egen skole og ved at påvirke beslutningstagere til at prioritere ordblindede elever. En deltager i børnepanelet har eksempelvis via Børne- og ungebyrådet i Aarhus Kommune bidraget til, at kommunen har besluttet at styrke indsatsen for ord- og talblinde elever fra 2019.

En fælles oplevelse for deltagerne har også været, at det, at mødes med andre ordblindede og udveksle erfaringer, har givet en styrket følelse af ikke at være alene. En central anbefaling fra børnetopmødet var: Skab flere fællesskaber for ordblindede børn og unge. ○

Læs rapport fra børnetopmøde og børnepanel på egmontfonden.dk/ordblindhed.

30 ordblindede børn og unge mødtes til Egmont Fondens børnetopmøde og diskuterede, hvordan man kunne lette ordblindedes vej til uddannelse.

Mød Noah og Hera, to af deltagerne fra børnepanelet og børnetopmødet

Noah Svensson

- 14 år
- Går i 9. klasse på en lilleskole
- Testet ordblind i 7. klasse
- Efter 9. klasse vil han på ordblindeefterskole
- Vil være elektroniktekniker.

NOAH: JEG GØR EN FORSKEL

Jeg synes normalt ikke, at jeg skal fremhæves, fordi jeg er ordblind. Det er lige som at have briller. Det er bare et vilkår og ikke noget, hele verden behøver at høre om. Men jeg blev glad og sagde ja, da jeg fik mulighed for at deltage i Egmont Fondens børnepanel og børnetopmøde, for jeg synes, at det er dejligt at møde og tale med andre.

Det vigtigste for mig ved at være med har været, at jeg gør en forskel for andre ordblindede børn og unge. Jeg håber, det bidrager til, at folk bedre forstår og løser de problemer, ordblindede har. Tanken om det gjorde, at jeg tog mig sammen og kom afsted til møderne i børnepanelet, selv om det krævede lange togture fra Lolland, hvor jeg bor, til København, hvor møderne blev holdt.

Jeg er ret afhængig af it-programmer, der giver mig forslag til, hvordan ord staves, og som kan læse tekster op for mig. Programmerne er meget forskellige, og nogle af dem er rigtig svære at skifte imellem. Den slags kunne måske gøres smartere ved at lytte til os, der bruger dem. I det hele taget vil det være en god ide at inddrage os, der er ordblindede, når man laver løsninger til os. Vi ved, hvordan det er at være ordblind, og det er os, som skal kunne bruge løsningerne.

Hera Møllebjerg Andersen

- 13 år
- Går i 7. klasse
- Testet ordblind i 5. klasse
- Efter 9. klasse vil hun i 10. klasse
- Vil være forfatter og læge.

HERA: HEY, VI ER HER FAKTISK

At deltage i børnepanelet og børnetopmødet har givet mig en tro på, at vi, der er ordblindede, kan få indflydelse på de indsatser, som bliver lavet for ordblindede børn. Vi kan være med til at gøre indsatserne bedre, hvis vi som gruppe bliver bedre til at sige: "Hey, vi er her faktisk".

Jeg og de fleste ordblindede, jeg kender, er ret stille. Vi taler ikke ret meget om vores ordblindhed. Derfor var det rart for mig at møde andre ordblindede og tale om og give råd om det at være ordblind. Og i både børnepanelet og ved topmødet har jeg oplevet, at der faktisk er nogen, som virkelig lytter til mig og andre ordblindede børn og unge. Også politisk. Det gør mig glad og tryk.

Samtidig har det givet mig en følelse af at være del af et fællesskab med andre ordblindede. Jeg sidder i elevrådet på min skole, og fordi jeg har været del af børnepanelet, vil jeg foreslå, at vores skole laver et forum, hvor skolens ordblindede elever kan møde hinanden.

Som ordblind skal man knokle mere end mange andre for at klare sig godt i skolen og for at få en uddannelse. Det er som at være med i et maratonløb, hvor ordblindede har en ti kilo tung rygsæk på ryggen. Derfor kommer vi senere i mål end mange andre. Det må jeg bare acceptere, men det kan godt gøre mig ked af det. Når vi ordblindede kan snakke med hinanden om det, og når vores omgivelser – lærerne især – også ved det, er det lettere at acceptere. Uden at blive ked af det.

Fredensborg Kommune satser på tidlig opsporing af ordblindhed og sætter ind med støtte allerede fra børnehaveklassen. Eda og Rasmus er to af de elever i læsevanskeligheder, der får særlig hjælp.

Sæt tidlig opsporing endnu bedre i system

Opsporingen af ordblindede børn er markant forbedret de seneste år takket være nye testmuligheder. Ordblindhed skal konstateres så tidligt som muligt og følges ordentligt op, anbefaler eksperter og ordblindede elever.

Ar 5

→ OPSPORING

At få at vide at man er ordblind, er ofte en stor lettelse, for derefter bliver både hverdagen og skolegangen lettere. Det fortalte mange af deltagerne ved Egmont Fondens børnetopmøde 2018, hvor ordblindede børn og unge formulerede en fælles anbefaling om, at alle børn får opdaget en eventuel ordblindhed så tidligt som muligt.

En af deltagerne var 14-årige Noah Svensson, der selv blev testet ordblind i 7. klasse:

– Hvis det skal være nemmere at være ordblind i Danmark, skal man testes så tidligt som muligt, fordi det er så nederen at blive testet så sent. For du får så lidt tid til at gøre dig klar, før det virkelig gælder til eksamenerne. Jo tidligere du opdager det, jo nemmere har du ved at lære noget.

Og tidligere fik mange ordblindede først sent forklaringen på, *hvorfor* de havde vanskeligheder med at læse, skrive og stave. I dag kan en test fra 3. klasse med stor sikkerhed påvise, om et barn er ordblind, og allerede i børnehaveklassen kan en såkaldt risikotest udpege de børn, der har en forhøjet risiko for at udvikle ordblindhed.

Det er et kæmpe fremskridt, vurderer læringskonsulent i Undervisningsministeriet Trine Nobelius, som formidler viden til kommuner og lærere om, hvordan de sikrer ordblindede en god undervisning.

– Der er sket utroligt meget godt på feltet de senere år. Især er det blevet meget lettere at afklare, om børn er ordblindede, fordi der nu er udviklet forskningsbaserede og standardiserede test, som skolerne gratis kan bruge.

Undervisningsministeriets nyeste opgørelse viser, at ved afslutningen af skoleåret 2017/2018 havde i alt 10 pct. af eleverne i 3.-10. klasse gennemført Ordblindetesten. Det er en stigning på to procentpoint fra året før. Tallene viser:

- At tre ud af fem af de testede viser sig at være ordblindede, hver fjerde ligger i en mellemgruppe, og hver tiende bliver helt "frikendt".
- At i 3. klasse, hvor det bliver muligt at diagnosticere ordblindhed, har fire pct. taget testen.
- Godt halvdelen (52 pct.) af de elever, der er konstateret ordblindede, tog testen, inden de kom i 7. klasse. Resten er blevet testet i 7. klasse eller senere.

Børnetopmøde anbefaler tidlig opsporing

At blive diagnosticeret som ordblind er for mange børn og unge et positivt vendepunkt, der sikrer hjælp og forståelse fra omgivelserne. Men mange bliver opdaget for sent, så alle bør udredes tidligt, hvis der er mistanke om ordblindhed.

Sådan lød anbefalingen fra Egmont Fondens børnetopmøde 2018. Deltagerne pegede blandt andet på, at diagnosticeringen har været en forudsætning for, at de fik relevant hjælp og støtte fra lærere og andre voksne, adgang til ordblindhjælpemidler og bedre social støtte fra venner, klassekammerater, lærere og familie.

At få fastslået ordblindheden har også påvirket både topmødedeltagernes syn på sig selv og andres opfattelse af dem. Mange gav udtryk for, at det var en lettelse for dem at blive konstateret ordblind. Nu havde de en forklaring på, hvorfor de havde svært ved at følge med i skolen. Tidlig opsporing forebygger derfor også usikkerhed og lavt selvværd, vurderer topmødedeltagerne. Tre af dem siger:

- "Det kan være en styrke at vide, at man er ordblind. Man får en forklaring på, hvorfor man har svært ved nogle ting. Det er en lettelse at få at vide, at man ikke bare er dum."
- "Jeg fandt i 1.g. ud af, at jeg var ordblind og fik derefter tilbudt hjælp. Det gjorde mig virkelig glad – og det gjorde, at jeg fik lyst til at tage i skole."
- "Hvis man bliver testet ordblind tidligt, så kan man bruge sine hjælpemidler, men hvis man bliver opdaget sent, er det meget svært at følge med."

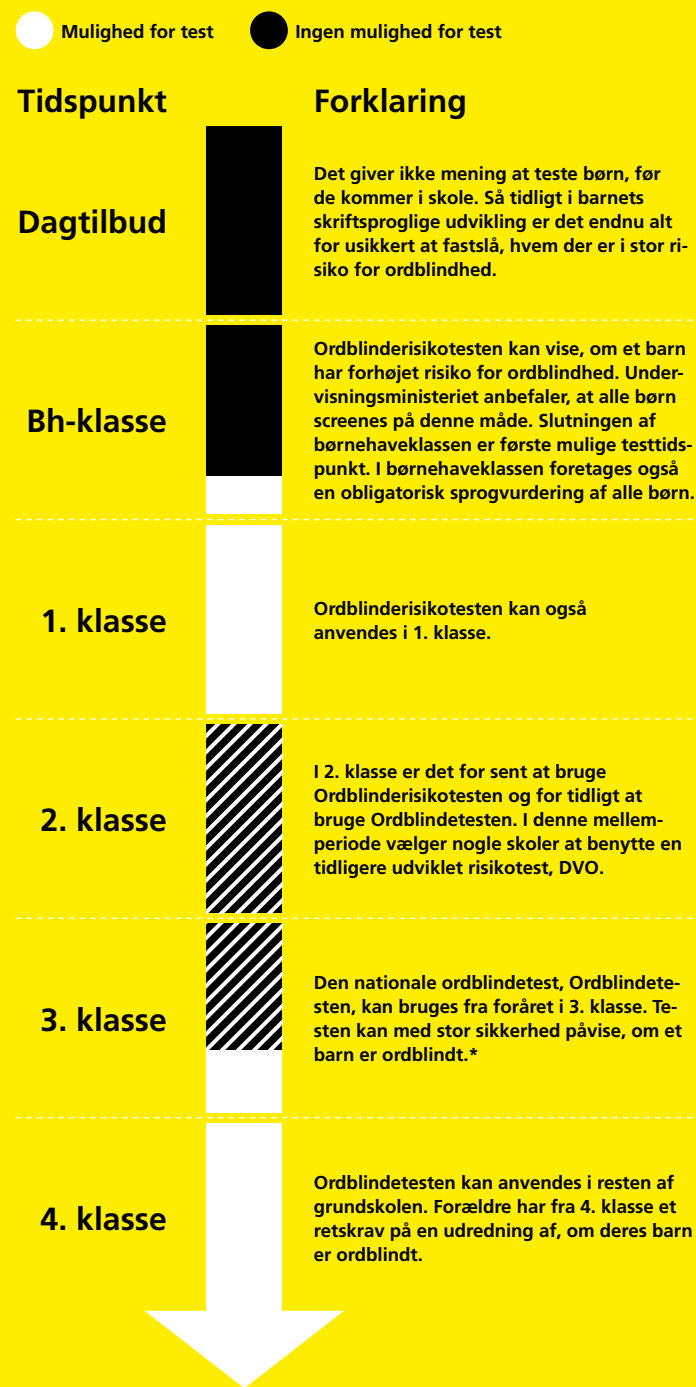
- At der er meget stor forskel mellem landets kommuner på, hvor mange elever der tager Ordblindetesten. I en del kommuner i Hovedstadsregionen er andelen under fem pct.

Kommunerne bestemmer selv, hvordan de udreder folkeskoleelever for ordblindhed og kan også anvende andre test. Derfor kan andelen af såvel testede som ordblindede elever være højere end i ministeriets opgørelse.

Den nationale ordblindetest er det første alment anvendelige diagnoseværktøj med verificerede grænseværdier. Den nye testmulighed har betydet stor fremgang i forhold til at forstå og anerkende ordblindhed som en specifik funktionsnedsættelse, som kan afdækkes, vurderer Trine Nobelius:

– Der er stadig skrækelige historier om ordblindede, som omgivelserne tror er dovne eller dumme, >

Muligheder for tidlig opsporing af ordblindhed

* Note: Nogle skoler bruger andre test, men den nationale ordblindetest er den første og hidtil eneste alment anvendelige test med verificerede grænseværdier.

KILDE: CARSTEN ELBRO OG UNDERVISNINGSMINISTERIET

men det er mit helt klare indtryk, at den slags bliver sjældnere. De nye testmuligheder har en stor del af æren for den positive udvikling.

Hun vurderer, at Ordblindetesten fra 2015 og Ordblinderisikotesten fra 2016 har givet mange af landets kommuner større bevågenhed om ordblindhed, så der generelt i kommunerne i dag bliver arbejdet mere systematisk med udredning af ordblindede børn og unge:

– Tidligere var der stor forskel på, hvordan kommunerne så på og tilgik ordblindhed. I dag har de et mere ensartet syn på opgaven takket være Ordblindetesten og Ordblinderisikotesten. At forældre i dag har retskrav på udredning af, om deres barn er ordblindt fra 4. klasse, har også bidraget til et generelt større fokus på området i hele landet.

Hun tilføjer, at bedre og tidligere opsporing gør det meget vigtigt, hvordan skolerne følger op på opsporingen.

– Det er ikke nok, at skolerne er gode til tidligt at afdække, hvilke elever der er ordblindede. De skal også handle på afdækningen, men mange skoler er usikre på, hvad det kræver af dem, vurderer Trine Nobelius.

TIDLIG OPSPORING ER VIGTIG

Ordblinderisikotesten er udviklet af lektor Anna Steenberg Gellert i samarbejde med professor Carsten Elbro ved Center for Læseforskning på Københavns Universitet – på basis af en forskningsbevilling fra Trygfonden og med økonomisk støtte fra Undervisningsministeriet og Socialstyrelsen. Ordblindetesten er udviklet i et samarbejde mellem Center for Læseforskning og forskere fra Aarhus Universitet.

Carsten Elbro og Anna Steenberg Gellert ser de nye opsporingsmuligheder som "et vigtigt nyt sikkerhedsnet" under ordblindede børn og unge, fordi de muliggør en indsats, inden et ordblindt barn når at lide nederlag og komme langt bagud fagligt.

De opfordrer kommuner og skoler til tidligt i skoleforløbet at bruge de nye værktøjer ved mistanke om ordblindhed hos en elev. Undervisningsministeriet anbefaler direkte, at Ordblinderisikotesten anvendes som et screeningsværktøj til samtlige børn, så alle ordblindede bliver "fundet" tidligt og kan få tilbudt den nødvendige hjælp.

Til gengæld giver det ikke mening at sætte en ordblindeindsats i gang før skolealderen. For så tidligt i barnets skriftsproglige udvikling er det endnu alt for usikkert at fastslå, hvem der er i stor risiko for ordblindhed.

SVÆR OPSPORING AF TOSPROGEDE

En særlig udfordring for skolerne er at opspore de elever, der er ordblindede og ikke har dansk som deres modersmål. Denne gruppe ordblindede har ofte andre læsevanskeligheder oveni ordblindheden, forklarer Anna Steenberg Gellert:

– Elever med dansk som andetsprog er dobbelt udfordrede. For hvis man ikke kan dansk så godt, kender man ikke så mange ord og har svært ved at forstå indholdet i en tekst. Som ordblind har man svært ved at afkode ord.

Hun forklarer, at nogle lærere kan være tilbøjelige til at tro, at disse elevers læseudfordringer primært skyldes, at eleven ikke har dansk som modersmål, og at vanskelighederne går over, når elevernes dansk bliver bedre.

– I så fald bliver der ikke gjort noget ved ordblindheden, og det er meget uheldigt, for så får de ikke den hjælp, som for alvor kunne hjælpe dem videre. I stedet får de i bedste fald en indsats med henblik på at stimulere ordforråd og talesprog, ikke en ordblindeindsats.

Når ordblindede elever med dansk som andetsprog er opsporet, skal de, ifølge Anna Steenberg Gellert, have samme ordblindeindsats som andre ordblindede elever. Hvis de også har læsevanskeligheder, der knytter sig til, at dansk er deres andetsprog, skal de samtidig have en indsats, der adresserer de udfordringer.

PPR-CHEF: MANGE TESTER FOR LIDT

At opsporing af elever med dansk som andetsprog er en særlig problematik, mener også Jan Sejersdahl Kirkegaard, pædagogisk chef for PPR og Specialpædagogik i Børn og Unge, Aarhus Kommune og indtil 2017 formand for Landsrådet for PPR-chefer:

– Vi kan se, at de af vores skoler, der har mange elever med dansk som andetsprog, ofte ikke tester ret mange af disse elever for ordblindhed.

Det ser han tre mulige forklaringer på: Nogle forældre kan have modstand mod, at deres barn undersøges for ordblindhed. Skolen kan tro, at elevens læsevanskeligheder skyldes manglende sproglige forudsætninger. Og det er komplekst at afdække disse elevers læseudfordringer i test.

– Lærere og læsevejledere kan blive usikre på, om ordblindetest "fanger" elever med dansk som andetsprog, da de test, som findes, kræver et vist ordforråd – på nær Ordblinderisikotesten. Se mere i faktaboksen *Bedre opsporingsmuligheder*.

Ordblindhed opdages ofte for sent

En undersøgelse blandt godt 1.000 ordblindede i alderen 14-22 år viser:

- 62 pct. af de unge mener, at deres ordblindhed blev opdaget for sent. Samme andel svarer, at "det var en lettelse at finde ud af, at jeg er ordblind".
- Mere end hver anden af de adspurgte unge var ni år eller yngre, første gang de selv blev opmærksomme på, at de havde særlige problemer med at læse.
- I tiårsalderen, hvor ordblindhed i dag kan testes med stor sikkerhed, var kun 27 pct. testet for ordblindhed.
- 42 pct. af de unge ordblindede blev først testet, efter de fyldte 14 år.
- Elever med svag social baggrund blev testet senere end elever med stærk baggrund.

I de senere år er der kommet øget fokus på og mulighed for en systematisk og tidlig opsporing. Undersøgelsen ser tilbage på, hvordan de unge, der i dag er 14-22 år, fik konstateret deres ordblindhed.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED.

Bedre opsporingsmuligheder

Der er flere begrænsninger ved de nuværende opsporingsmuligheder, som kan og bør udbedres, anbefaler lektor Anna Steenberg Gellert, der er medudvikler af Ordblinderisikotesten:

- Der mangler en samlet risikotest, der også kan anvendes i 2. klasse og frem til foråret i 3. klasse. Se også figuren på side 24.
- Der bør laves en særlig ordblindetest til elever, der ikke har dansk som modersmål. Den nationale ordblindetest kan godt bruges, men den kan lede til overdiagnosticering i de ganske få tilfælde, hvor eleven kender meget få ord på dansk. Prøven vil i sådanne tilfælde dog automatisk gøre opmærksom på, at resultatet er usikkert.

Efter opsporing har ordblindede elever med dansk som andet sprog brug for systematisk træning af både fonologiske vanskeligheder og eventuelle sproglige udfordringer, påpeger Jan Sejersdahl Kirkegaard. ●

En it-rygsæk er ikke nok

Ordblinde elever er glade for deres it-redskaber, men teknik og programmer driller, så sørg for, at skolerne hjælper deres ordblinde elever med at bruge deres it, anbefaler ordblinde elever og eksperter.

Mange kommuner investerer i it-rygsække til deres ordblinde elever, men investeringen er spild af penge og gør ordblinde børn en bjørnetjeneste, hvis ikke kommunerne samtidig sørger for, at it-rygsækken rummer gode it-programmer, og at den faktisk bliver åbnet og brugt på den rigtige måde.

Det vurderer Elisabeth Arnbak, der forsker i it-støtte til ordblinde på DPU, Aarhus Universitet. Hun har sammen med DPU-lektor Dorthe Klint Petersen undersøgt brug af kompenserende it blandt ordblinde elever i danske kommuner.

– Vores undersøgelser viser, at det kræver omhu at sikre, at ordblinde elever får nok ud af deres it-

redskaber. De kan være så besværlige at bruge, at en del foretrækker at klare sig uden.

Forskning viser, at it-redskaber kan være en god ressource. De kan styrke elevens stave-læse-skrive-færdigheder, og de kan hjælpe eleven til at løse opgaver, uden at deres læsevanskeligheder står i vejen. Men Elisabeth Arnbak og Dorthe Klint Petersens undersøgelse peger på, at mange skoler ikke i dag sikrer ordblinde elever den gavn af it-redskaber, som de kan få.

FOR LIDT HJÆLP

Det er ikke nogen helt lille opgave. Skolen skal sikre, at it-rygsækkens programmer bliver installeret og indstillet til den ordblinde elevs individuelle behov. Eleven og lærerne skal også lære at betjene programmerne, og elevens lærere skal sørge for, at de tekster, som klassen skal arbejde med, er gjort tilgængelige elektronisk for den ordblinde – de skal "puttes i it-rygsækken". Der skal også være nem og hurtig adgang til it-support, når soft- og hardware driller, for det sker tit. Og både skole og hjem skal bakke op om, at den ordblinde elev bruger it-redskaberne.

Alt det kniber det gevaldigt med på mange skoler, viser de to DPU-forskeres undersøgelse. Og et tilsvarende indtryk giver Epinions survey-undersøgelse blandt godt 1.000 ordblinde børn og unge. Her svarer et flertal af ordblinde elever, at de bruger digitale hjælpemidler og har en it-rygsæk og anser det for at

Det kræver omhu at sikre, at ordblinde elever får nok ud af deres it-redskaber. De kan være så besværlige at bruge, at en del foretrækker at klare sig uden.

Elisabeth Arnbak, forsker,
Aarhus Universitet

Tobias og Tobias fra Smidstrup-Skærup Skole er to af de ordblinde elever, der nyder godt af it-redskaber til læsning – og som nogle gange har brug for en hjælpende hånd til at få teknikken til at fungere rigtigt.

være en god hjælp. Men et flertal oplever også, at it-redskaberne volder dem kvaler: Kun et mindretal undgår tekniske problemer med digitale hjælpemidler, og mange oplever at have brug for mere hjælp med deres it-redskaber, end deres lærere og forældre evner at give dem. Se også figuren på næste side.

Ordblinde elever kan også komme til at vente længe på at få udleveret eller repareret deres it-rygsæk. Det bør kunne gøres bedre, mener Michael Wright, direktør i Nota, et nationalt bibliotek for mennesker med læsevanskeligheder. Nota producerer lyd-bøger og e-bøger til tusindvis af ordblinde elever, og Notas materialer kan streames og downloades via en app, mens det er skolen, der skal lægge programmerne i en it-rygsæk:

En softwarebaseret løsning vil formentlig være enklere, hurtigere, billigere og mere smidig for eleven. Den kan bedre løse udfordringen med opdateringer og personalisering og vil for en stor dels vedkommende kunne organiseres i en fælles løsning, siger han.

Elisabeth Arnbak og Dorthe Klint har i deres undersøgelse også en række anbefalinger til, hvordan

skoler kan sikre bedre gavn af it-støtte til ordblinde elever. Overordnet er der brug for en vejledning i at undervise ordblinde elever i brug af it i læsning og skrivning, for det findes ikke i dag.

– Der er i dag ingen vejledning til lærere i, hvordan de bør undervise ordblinde elever i at udnytte skriftsproglig viden i kombination med computerens muligheder. Lærerne skal vide, hvordan de bruger it, så det understøtter elevens fortsatte læse- og skriveudvikling og ikke bare kompenserer dem. Ellers svigtes de svage ordblinde elever, siger Elisabeth Arnbak. Se også faktaboksen *Ordblinde-it-didaktik på vej*.

En anden central anbefaling fra DPU-forskerne er, at skolen skal udpege en tovholder for ordblindeindsatsen, som også har indsigt i praktisk brug af it-redskaberne.

TID ER EN KRITISK FAKTOR

Ifølge Elisabeth Arnbak er tid den mest oversete faktor i debatten om, hvordan ordblinde får gavn af it-redskaber.

– It-støtte til ordblinde kræver ekstra tid. Det er desværre helt usynligt i debatten, og ordblinde elever

Fakta om it-rygsækken

En it-rygsæk er ikke en fysisk rygsæk, men en fællesbetegnelse for de it-redskaber, skole eller kommune stiller til rådighed for ordblinde elever. Ofte får eleven en computer eller iPad til låns med et program, der kan læse en tekst op, og et program, der giver ordfor-slag, når eleven skriver de første bogstaver.

Skolen bestemmer, hvilke ordblinde elever der behøver den type hjælpemidler for at få tilstrækkeligt udbytte af undervisningen, og hvilke konkrete redskaber der installeres. Eleven og typisk også forældrene får ofte også tilbud om et introkursus i brug af it-rygsækken.

Personlig it-støtte centralt i Esbjergs ordblindeindsats

Elever, som har fået konstateret ordblindhed i 3.-7. klasse, får tilknyttet en ordblindkonsulent, som følger og understøtter hver enkelt ordblind elev, særligt det første år efter eleven er konstateret ordblind.

Konkret får eleven tilbudt et kursus på otte uger, hvor omdrejningspunktet er brug af it-redskaber og strategier til ordafkodning. Undervisningen bliver tilpasset den enkelte elev, og underviseren er den ordblindkonsulent, som eleven, forældre og lærere også er i kontakt med i det daglige. I forbindelse med kurset inviteres forældre til tre aftenkurser, det ene med fokus på it-redskaber.

Efter det første år vil eleven, forældrene og lærerne kunne søge vejledning efter behov hos ordblindkonsulent, og eleven deltager i en årlig samling af en uges varighed, hvor eleven får opdateret sine hjælpemidler og får vejledning i brug af it-redskaber og læringsstrategier. Formålet er at fastholde elevens motivation til at anvende it-redskaberne.

Ordblindkonsulent deltager også ved lærermøder og guider alle elevens lærere om ordblindvenlig it-støttet undervisning; de kan også inspirere lærerne til at tilrettelægge undervisning med udgangspunkt i elevens talent og motivation.

De i alt seks ordblindkonsulenter og en teamleder bliver en central støttefunktion i forvaltningen som supplement og støtte til skolernes læsevejledere, der fortsat vil stå for den generelle læseindsats og ordblindetest.

Udviklingen og etableringen af den kommunale støttefunktion støttes af Egmont Fonden i perioden 2019-2022, hvorefter det evalueres. Evalueringen vil blandt andet omfatte de ordblind børn og unges faglige resultater, trivsel i skolen samt videre uddannelsesforløb.

Ordblind-it-didaktik på vej

Solrød Kommune og Fredensborg Kommune er sammen med konsulenter fra Københavns Professionshøjskole ved at udvikle en ordblindvenlig didaktik – en undervisningsvejledning med inddragelse af læse-skrive-støttende teknologi. Den skal give elever med ordblindhed på 3.-9. klassetrin øget udbytte af læring, bedre skriftsproglig handlekompetence og større trivsel. Som led i arbejdet får lærere og læsevejledere nye kompetencer. A.P. Møller Fonden støtter projektet.

har ikke den fornødne tid til at lære at arbejde med it-redskaberne og samtidig indhente det faglige efterslæb, de fik, før deres ordblindhed blev opdaget.

Mange ordblind elever skal i forvejen knokle for at følge med i skolens fag, og når de bruger it-rygsækken i klassen, skal de oveni præstere, hvad Elisabeth Arnbak kalder *split brain activity*: It-redskabet skal op af tasken og indstilles, teksten, der skal arbejdes med, skal være lagt ind af læreren og skal findes frem. Imens skal den ordblind orientere sig og høre lærerens instruks. Og når den ordblind derefter får læst teksten op, kræver det særlig opmærksomhed at lytte aktivt og fokuseret til informationerne, fordi de kun kommer via øret.

– It-redskaber kræver temmelig meget kognitiv opmærksomhed. Ordblind har derfor brug for tid og en god arbejdsrutine, som skoler med fordel kan hjælpe ordblind elever til. Vi giver i undersøgelsen et eksempel på en sådan arbejdsrutine, som kan hjælpe ordblind, når de skriver tekster, fortæller Elisabeth Arnbak.

BEHOV FOR MERE END IT-KRYKKER

Hun ser også et meget stort behov for, at der bliver udviklet nye it-redskaber til rygsækken. De eksisterende er fortrinsvis programmer, der læser tekst op for den ordblind elev eller giver forslag til, hvordan et ord staves. Og forskningen viser, at det især er ordblind elever, der i forvejen kan læse, stave og skrive rimeligt godt, som har mest gavn af it-redskaber. Et oplæsnings- eller ordforslagsprogram hjælper primært de ordblind elever til at forstå og skrive tekster, så de kan løse skoleopgaver på trods af deres ordblindhed.

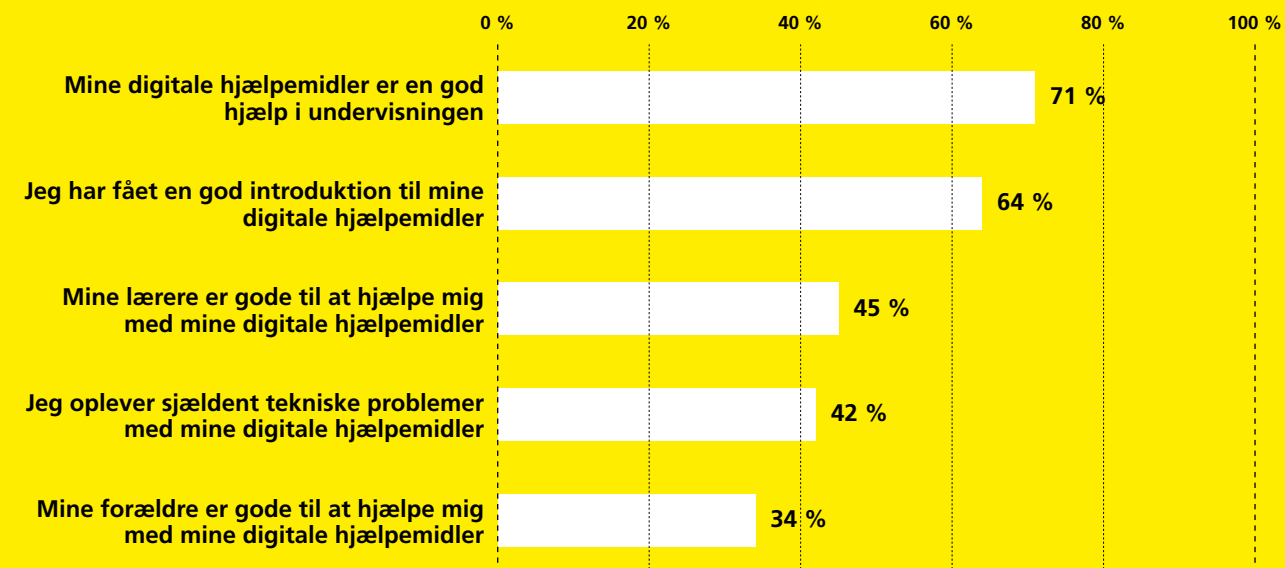
– De bliver kompenseret for deres ordblindhed med den type it-programmer, der typisk ligger i en it-rygsæk, og det kan være udmærket for nogle. Men ordblind skal også have intensiv læsetræning, så de lærer selv at læse, skrive og stave, og der bør derfor udvikles it-programmer, der understøtter ordblindes læsetræning, siger Elisabeth Arnbak.

I den nævnte Epinion-undersøgelse svarer de adspurgte ordblind elever, at de især bruger programmet CD-Ord, der læser tekster op, IntoWords, der giver ordforslag og læser tekster op, samt AppWriter, der giver ordforslag. Den type programmer er en "krykke" for den ordblind, men udvikler stort set ikke den ordblindes evne til selv at "gå" – det vil sige selv at stave, læse og skrive, forklarer Elisabeth Arnbak.

– Eksisterende it-redskaber til ordblind elever er fortrinsvis kompenserende, ikke egentlige lærings-

Digitale hjælpemidler er gode, men ...

Andele som er helt enige eller enige i følgende udsagn

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

redskaber. Samtidig viser Epinions undersøgelse, at halvdelen af de ordblind elever ikke har modtaget nogen form for individuelt eller særligt tilbud. Det kan indikere, at kommuner og skoler har større fokus på at kompensere end på at videreudvikle ordblindes læse-, skrive- og stavfærdigheder, siger Elisabeth Arnbak.

Om it-redskaber, der læser op og giver ordforslag, gavner ordblind elever indlæring på den lange bane, er ikke belyst, og der er ikke forskning, som viser, at elevens skriftsprogliche færdigheder udvikler sig som følge af, at eleven bruger den type kompenserende it-redskaber.

Elisabeth Arnbak anbefaler, at der investeres i at udvikle programmer til læseudvikling, som er egentlige læringsredskaber, og at involvere ordblind elever i udviklingen af dem.

BEDRE IT-STØTTE I KOMMUNERNE

Aarhus Kommune er en af de kommuner, der lægger stor energi i at uddanne lærere til at give ordblind elever relevant it-støtte i klassen, forklarer lederen af Aarhus Kommunes Kompetencecenter for Læsning, Visti Søvsø Hansen.

Han ser i mange kommuner en uheldig tendens til at tro at ved at bevilge it-rygsække, så er ordblindeproblemet løst.

Eksisterende it-redskaber til ordblind er fortrinsvis kompenserende, ikke egentlige læringsredskaber.

Elisabeth Arnbak, forsker, Aarhus Universitet

– Det er helt forkert. At lære at bruge den kræver grundig indføring, løbende lærerunderstøttelse, og at nogen hurtigt løser it-udfordringer, når de opstår. Eleven skal ikke sidde med det selv, og det er heller ikke den enkelte lærers opgave. Det bør løses centralt, siger han.

Esbjerg Kommune har netop besluttet at udvikle og implementere en ny kommunal støttefunktion, som skal sikre, at alle ordblind børn klarer sig bedst muligt i skolen og får den støtte, som de har behov for – med personlig it-støtte som centralt element. Når en elev testes ordblind, får eleven fx tildelt sin egen kontaktperson, der kan hjælpe med it-redskaberne og løse tekniske problemer. Se også faktaboksen øverst på side 28. ●

Brug os!

På Smidstrup-Skærup Skole hjælper et korps af ordblinde elever som it-superbrugere skolens øvrige ordblinde elever og lærerne. Ordblindepatruljen løser it-problemer og styrker alle skolens ordblinde elever.

Når en ordblind elev på Smidstrup-Skærup Skole ved Vejle oplever problemer med et program eller en app til ordblinde, kan hun gå til en ordblind skolekammerat med superbrugerstatus og få hjælp. Superbrugerne mødes også regelmæssigt med skolens lærere og er med til at planlægge aktiviteterne i skolens netværk for ordblinde elever.

Ordningsen, som har fået navnet Ordblindepatruljen, indebærer, at skolens 30 ordblinde elever og deres lærere har adgang til

deres egen patrulje af it-superbrugere, der aktuelt består af fire ordblinde elever.

Superbrugerne kan hidkaldes, når en elev eller lærer eksempelvis ikke kan huske, hvordan man henter materialer fra Notas bibliotek, eller hvis en læseapp opfører sig underligt. Skolen har aftalt med superbrugernes forældre, at de kan hentes ud af undervisningen, når nogen har brug for akut hjælp; det skal bare foregå på måder, der ikke går ud over superbrugerens egen undervisning.

Flere gange årligt mødes superbrugerne til fx workshop, kursus eller temaaften sammen med lærere og/eller forældre. Superbrugerne giver blandt andet råd om, hvordan lærerne bedst støtter skolens ordblinde elever i at bruge apps og programmer og skal derfor have fingeren på pulsen og tjekke nye it-værktøjer og deres anvendelighed sammen med tovholderne. De producerer også korte videovejledninger til de programmer, som skolen stiller til rådighed for ordblinde elever.

Superbrugerne mødes en gang om måneden med deres tovholdere, hvor de samler op på opgaver og aftaler, hvad der skal ske ved kommende møder i det elevnetværk for alle skolens ordblinde elever, som skolen har oprettet. Netværket er et tilbud til alle ordblinde elever på skolen om at mødes, lære nyt og udveksle erfaringer. ●

Cecilie og Else-Katrine, der selv er ordblinde, er en del af Ordblindepatruljen på deres egen skole: en gruppe superbrugere, der hjælper andre ordblinde, når teknikken driller. Her hjælper de Oliver og Caroline.

Mød Cecilie og Else-Katrine – to af Ordblindepatruljens superbrugere.

Cecilie Jensen

- 13 år
- Går i 7. klasse
- Superbruger i Ordblindepatruljen siden 6. klasse
 - Blev testet ordblind i 4. klasse
- Efter 9. klasse vil hun på ordblindeefterskole
 - Vil være fotograf eller pædagog.

CECILIE: DET ER RART AT HJÆLPE ANDRE

Da jeg lige var testet ordblind, følte jeg mig ret alene. Så jeg har stor lyst til at hjælpe andre ordblinde til at føle, at ordblindhed ikke er noget, de skal skamme sig over. Derfor sagde jeg ja til at blive superbruger og en del af Ordblindepatruljen. Det er rart at hjælpe andre, og det det føler jeg, at jeg gør som superbruger.

Det føles meget mere normalt at være ordblind på skolen, efter at vi har fået Ordblindepatruljen, og jeg tror, det er med til, at vores skole kan tage bedre beslutninger og tilbyde bedre undervisning til ordblinde end før.

At være superbruger og del af skolens netværk for ordblinde har for mig betydet, at jeg møder og taler med mange ordblinde. Jeg snakker også med mange lærere, som skal have min hjælp om it, og det gør mig stolt og er sjovt, at jeg kan give lærerne råd.

Hvis der kommer en elev eller lærer og spørger mig om noget, mens jeg er i gang med noget, så siger jeg til dem, at jeg kontakter dem i frikvarteret. Så det forstyrrer ikke min undervisning at være superbruger, synes jeg. Tværtimod. Jeg tror, det har gjort mig dygtigere. Især i dansk og historie. Der er færre ord, jeg ikke forstår, fordi jeg også selv har lært at bruge it-hjælpemidlerne på en bedre måde, og jeg bruger dem mere systematisk nu. Derfor får jeg mere ud af undervisningen.

Else-Katrine Boel Johansen

- 12 år
- Går i 7. klasse
- Superbruger i Ordblindepatruljen siden 5. klasse
 - Testet ordblind i 3. klasse
- Efter 9. klasse vil hun på efterskole
 - Vil være efterskolelærer.

ELSE-KATRINE: JEG ER BEDRE TIL MANGE FAG

Jeg blev opfordret til at blive superbruger af en af tovholderne i Ordblindepatruljen, fordi jeg er en af dem, der har rimeligt styr på brugen af it-redskaberne til ordblinde.

At være superbruger har gjort, at jeg er bedre til mange fag. Især i dansk, ingen tvivl om det. En del af forklaringen er, at jeg selv er begyndt at bruge it-redskaberne mere, for nu skal jeg kunne sætte andre elever og lærere ind i, hvordan de bruges.

Både elever og lærere kommer nogle gange akut hen i klassen og spørger mig til råds. Tit tager det kun fem minutter, og så svarer jeg med det samme, hvis det ikke forstyrrer min egen undervisning. Ellers tager vi det efter timen.

Flere gange om året har vi superbrugere også temaaften, hvor både forældre og lærere lytter til vores råd om it til ordblinde. Så har vi forberedt ideer, som vi har med og præsenterer dem for.

Det er blevet meget mere naturligt for mig at tale om, at jeg er ordblind, efter at jeg er blevet del af Ordblindepatruljen. I fjerde klasse – det første år efter, at jeg blev testet ordblind – talte jeg stort set ikke med nogen om det. Nu ved alle elever og lærere, at jeg er ordblind. Og i ordblindenetværket møder og taler jeg med de andre ordblinde på skolen. Åbenheden gør det helt klart nemmere at være mig.

Lærere skal kunne hjælpe ordblinde elever bedre

Lærere i grundskolen har den ubestridte hovedrolle i ordblindeindsatsen, og der er brug for, at alle lærere bliver bedre rustet til opgaven – både på læreruddannelsen og via efteruddannelse. Det vurderer ordblinde elever, eksperter og formanden for Danske Professionshøjskolekolektors rektorer.

Den gode lærer, der har en ordblind elev i sin klasse, undersøger forud for timen, om det undervisningsmateriale, eleven skal bruge, er tilgængeligt i et ordblindvenligt format. Den slags er guld værd for børn og unge med ordblindhed, lyder meldingen fra både Egmont Fondens børnepanel og børnetopmødet.

I begge fora er lærerrollen blevet drøftet indgående, og deltagerne er ikke i tvivl: Deres lærere spiller en central rolle i deres hverdag og i håndteringen af deres ordblindhed. Lærerne kan ved at tilrettelægge undervisningen på den rette måde eller give lidt ekstra støtte gøre en stor forskel.

De ordblinde børn og unge anbefaler, at lærerne opkvalificeres med mere viden om ordblindhed og ordblindhjælpemidler. Ordblindhed skal gøres til en fast del af lærernes pensum på læreruddannelsen, og lærere skal på et obligatorisk kursus i brugen af IT-hjælpemidlerne. Det gælder ikke kun dansk-lærere, men alle, der underviser ordblinde, lyder anbefalingen.

Børnene og de unge giver også udtryk for, at det er vigtigt, at lærere i alle fag, der involverer læsning, samarbejder og har dialog om at undervise skolens ordblinde elever. Det vil forebygge, at ordblinde elever skal forklare deres brug af hjælpemidler, hver gang de har en vikar eller en ny lærer. Deltagerne ønsker sig også adgang til ekstra undervisning eller en hjælperlærer i lige præcis de fag, hvor de har brug for det.

– Man er ikke kun ordblind i danstimerne – det er man også i matematik og andre fag. At tro det er en

klassisk fejl, mange lærere laver, siger 16-årige Mikkel Petersen fra Sønderborg, som har bidraget med gode råd under Egmont Fondens børnetopmøde.

BEHOV FOR BASAL VIDEN

At der er behov for at styrke lærernes kompetencer i ordblindhed, giver landets førende forsker på området de unge ret i. Lærerne skal vide, hvordan de opdager ordblinde elever tidligt i deres skoleforløb, og hvordan de sikrer dem en undervisning og støtte, der sætter dem i stand til at håndtere deres læsevanskelighed. Især de mest udsatte ordblinde elever har brug for lærere med viden om god undervisning af ordblinde, fortæller professor Carsten Elbro.

– Det vil markant hjælpe ordblinde børn, hvis underviserne i grundskolen får bedre uddannelse og efteruddannelse i ordblindhed. Både lærere, læsevejledere og læsekonsulenter skal vide mere, siger han.

Han anbefaler, at ordblindhed bliver et element på læreruddannelsen. Ikke i form af mange timers undervisning i ordblindhed, men at alle kommende lærere skal vide nok om ordblindhed til, at de ikke kommer til at tro, at en ordblind elev bare er doven eller ikke får sin nattesøvn. Han ser også et stort behov for et kursus i ordblindhed for læsevejledere:

– En del læsevejledere ved ikke ret meget om ordblindhed. I en årrække blev kommende læsevejledere slet ikke undervist i ordblindhed. Det er der rettet op på nu, men der er brug for et kursus til de læsevejledere, som ikke er undervist i ordblindhed. Ellers kan de ikke fungere som centrale ressourcepersoner i en skoles ordblindindsats.

Lærer Lise Markfoged og Mikkel. Lærere skal være klædt godt på til at kunne støtte ordblinde elever rigtigt. Lise er en af de lærere, der er særligt uddannet til indsatsen over for elever i læsevanskeligheder.

– Det vigtigste, beslutningstagerne kan investere i, er kompetenceudvikling. Viden om undervisning af ordblinde skal tættere på de børn, det handler om.

Jan Sejersdahl Kirkegaard, chef for PPR og Specialpædagogik, Aarhus Kommune

Børnetopmødet om lærernes rolle

Deltagerne på Egmont Fondens børnetopmøde 2018 var enige om, at lærerne spiller en central rolle i forhold til at hjælpe og støtte, men at flere af dem mangler viden om ordblindhed. Lærernes viden om ordblindhed bør derfor opgraderes. Deltagerne sagde blandt andet:

“Det ville være meget nemmere for mig at være ordblind, hvis lærerne vidste noget om det. Så hvis de kunne komme på et kursus og lære lidt om hjælpemidler, og hvordan det er at være ordblind, det kunne gøre, at der ikke kom så mange misforståelser ud af at være ordblind.”

(PIGE, 13 ÅR)

“Hvis jeg kunne bestemme, så ville jeg nok gøre, så der var en ekstra lærer, der kan hjælpe de ordblinde. For jeg føler, at vi nogle gange har mere brug for hjælp end de andre.”

(PIGE, 12 ÅR)

“Jeg har prøvet at få ekstra hjælp af min klasselærer. Det var ret godt, og det hjalp virkelig meget (...) Hjælp fra læreren er det vigtigste, fordi læreren er den, man ser hver dag, og læreren skal vide, hvordan man hjælper i fag som biologi også.”

(DRENG, 16 ÅR)

“Mange lærere forstår ikke, hvad ordblindhed er. Jeg har hørt fra en lærer, at der ikke står et ord om ordblindhed i lærernes lærebøger.”

(PIGE, 14 ÅR)

FOTO: ANDREAS SZLAVIK

Flere ordblindelærere på vej

Der er skabt en egentlig ordblindelæreruddannelse til grundskolen – en toårig overbygning på læreruddannelsen, som kræver, at læreren har været ude at arbejde i mindst to år som lærer.

På Københavns Professionshøjskole bliver der uddannet cirka ti ordblindelærere hvert halve år, og det første hold er færdige med uddannelsen om et år, fortæller lektor Louise Flensted Rønberg, der har været med til at skabe den nye uddannelse, som alle professionshøjskoler kan vælge at udbyde.

Hillerød Kommune har i samarbejde med Københavns Professionshøjskole skabt en komprimeret udgave af den nye uddannelse; 16 af kommunens lærere bliver færdige som ordblindelærere i sommeren 2019.

LAV EN NATIONAL STRATEGI

Grundskolens lærere får deres uddannelse på landets professionshøjskoler, og formanden for deres rektorkollegium, Stefan Hermann, er enig i, at der er behov for, at kommende lærere får mere viden om ordblindhed, inden de skal ud og undervise:

– Lærerstuderende møder ordblindhed på dansk som linjefag, de kan nogle steder vælge specialmoduler i ordblindhed, og det indgår i grundforløb, hvor man integrerer specialpædagogikken, men det er ikke tilstrækkeligt. Der er behov for en stærkere indsats, siger han og anbefaler politikerne at sætte ind på to fronter:

– Ordblindhed skal fylde mere på læreruddannelsen, for det var ikke i fokus, da rammerne om den nuværende læreruddannelse blev defineret. Men der er samtidig behov for, at politikerne tager initiativ til en national strategi for ordblindeindsatsen. Den nuværende indsats til ordblinde børn og unge er for lille og for fragmenteret.

Stefan Hermann vil ikke lægge sig fast på, hvordan læreruddannelsen skal ændres for at sikre lærerne tilstrækkelig viden om ordblindhed. Han vurderer, at det vil tage flere generationer, før sådan en ændring for alvor slår igennem ude på skolerne. Så selv om den indsats er vigtig, må den ikke stå alene, mener han:

– Der kan gå 20-30 år, før det får fuld effekt, hvis man alene sætser på at ændre læreruddannelsen, og så længe kan ordblinde elever ikke vente. Derfor er efter- og videreuddannelse helt centralt. Der er brug for, at aktørerne omkring ordblinde elever sammen gennemgår hele værdikæden omkring dem og laver en samlet strategi.

Strategiarbejdet bør blandt andre involvere dem, der laver hjælpemidler til ordblinde elever, udvikler ordblindetest, udbyder uddannelse af lærere og læsevejledere samt skolerne og kommunerne, mener formanden for Danske Professionshøjskoler.

PRIORITÉR KOMPETENCEUDVIKLING

I Aarhus Kommune har politikerne længe prioriteret at øge læreres viden om ordblindhed, og det er vigtigt, mener Jan Sejersdahl Kirkegaard, der er chef for PPR og Specialpædagogik i Aarhus Kommune og tidligere formand for Landssamrådet for PPR-chefer. Han råder beslutningstagere til at sikre ressourcer til kompetenceudvikling:

– Det vigtigste, beslutningstagerne kan investere i, er kompetenceudvikling. De fleste skoler har en læsevejleder og kender til ordblindetest, og der er bygget en masse kompetence op lokalt de senere år, men den kompetence skal helt ud i klasserummene – ud til lærere og pædagoger. Det er ikke nok, at læsevejlederne og PPR ved, hvad der skal til. Viden om undervisning af ordblinde skal tættere på de børn, det handler om.

Det kan sikres på forskellige måder, mener han. Uddannede lærere og læsevejledere kan blive opkvalificeret via fx rådgivning, supervision og vejledning. At gøre viden om ordblindhed obligatorisk på læreruddannelsen vil også være et godt element, vurderer Jan Sejersdahl Kirkegaard.

AARHUS LØFTER LÆRERKOMPETENCER

I Aarhus Kommune foregår opkvalificeringen af lærere i ordblindhed blandt andet på Kompetencecenter for Læsning, der er Aarhus Kommunes specialtilbud til elever med svære læse- og skrivevanskeligheder. Et forløb dér varer halvandet år, hvor eleven primært er i egen klasse. Det tilbud modtager cirka 150 elever om året – fra børnehaveklassen til 10. klasse. Det er centralt i indsatsen at kvalificere ledelse og lærerteam på den skole, hvor de ordblinde elever går, forklarer centerets leder, Visti Søvsø Hansen.

Centeret holder sparringsmøder med lærerteamet omkring de børn, som er tilknyttet centeret. Lærerne bliver vejledt og får tilbudt kurser – eksempelvis i at undervise ordblinde i matematik eller engelsk eller i at bruge it-programmer som CD-Ord, der giver eleven staveforslag.

Der er generelt stor vilje blandt skoler, læsevejledere og lærere til at lære mere om at undervise ordblinde elever. Det vurderer læringskonsulent i Undervisningsministeriet, Trine Nobelius. Sammen med sine kollegaer har hun alene i 2018 holdt ti kurser af tre dages varighed for i alt 1.000 læsevejledere. Hun vurderer, at der i dag er langt større viden på skolerne end tidligere, men at der fortsat ligger en udfordring i at nå helt ud til lærere og pædagoger. ●

Lene Arentsen forstår bedre end mange forældre, hvordan det er at være ordblind, for hun er det selv. Hun opmuntrer og hjælper begge sine døtre, Freja og Anna, til at kæmpe med stavningen.

Lær forældre til ordblinde at støtte rigtigt

Forældre kan være centrale i ordblindeindsatsen. Forældre støtte giver ordblinde elever selvtillid og motivation. Især familier, hvor forældrene selv er ordblinde eller udsatte, har brug for hjælp til opgaven.

Når 13-årige Freja Arentsen har haft diktat i skolen, kan hun godt være ked af det, når hun kommer hjem. Så oplever hun, at hendes mor er god til at spørge ind og få hende til at knokle videre med stavningen:

– Min mor er en meget vigtig støtte. Hun er selv ordblind, og det er min mormor og søster også. Så min mor forstår godt, hvorfor jeg kan græde en hel eftermiddag efter en diktat, som gik rigtig dårligt. Hun spørger til det og siger, at jeg godt kan og skal blive ved at øve mig.

Freja blev testet ordblind i 4. klasse, hendes søster Anna først i 10. klasse. Deres mor, Lene Arentsen, er aldrig blevet testet, men vidste tidligt, at hun var ordblind, forklarer hun:

– Jeg har altid selv haft svært ved at stave og fik meget lidt hjælp, men lavede mine lektier, uanset hvor svært det var. Så jeg har opmuntrer og hjulpet mine piger til at blive ved med at kæmpe med stavningen, selv om jeg forstår, hvor svært det er for dem, fortæller Lene Arentsen.

Inden døtrene Freja og Anna blev testet, havde Lene Arentsen ikke mistanke om, at de var ordblinde. Hun vidste ikke, at ordblindhed er delvist arveligt, og troede fejlagtigt, at den ældste datter Anna ikke var særlig boglig, og at den yngste Freja var sen til at knække læsekoden.

– Pigerne blev testet, fordi en lærer foreslog det, og begge kom grædende hjem fra testen i den tro, at nu kunne de ikke blive til noget. For mig var det en kæmpe lettelse, for nu kunne vi som forældre arbejde med det. Gid de var testet tidligere, siger Lene Arentsen.

Hun googledede ordblindhed og viste døtrene eksempler på mennesker gennem tiderne, som har udrettet store og gode ting som ordblinde. Og hun fik Freja ansporet til at melde sig til Egmont Fondens børnetopmøde om ordblindhed og fondens børnepanel, hvor 12 unge ordblinde igennem et år har holdt tre møder. Her har de delt erfaringer og formuleret anbefalinger om ordblindhed, herunder hvordan forældrene bedst kan støtte.

Blandt børnepanelets anbefalinger til forældre til ordblinde er, at de skal:

- lytte til deres barn
- give det mulighed for at tale med nogen om ordblindhedsudfordringerne
- vise barnet, at det ikke er flovt at være ordblind
- lægge et vist pres på barnet for, at det får trænet læsning og stavning og lavet skoleopgaverne.

>

Freja Arentsen blev testet ordblind i 4. klasse, fordi en lærer foreslog det. Hendes mor troede bare, at Freja var sen til at knække læsekoden. Nu kan hun bedre give sin datter den moralske støtte, hun har brug for.

Det ville være så godt, hvis alle skoler gav forældre til ordblind elever mulighed for at mødes og blive klogere på ordblindhed.

Lene Arentsen, mor til Freja og selv ordblind

FORÆLDRE ER MEGET VIGTIGE

Præcis den type forældrestøtte, som Freja Arentsen får fra sin mor, og som børnepanelet peger på, er guld værd for ordblind børn. Det er der bred enighed om blandt eksperter og praktikere. Den aller vigtigste forældreopgave er at støtte barnet i ikke at føle sig forkert, så det får større mod på at kæmpe med dets indlæringsvanskelighed.

Ordblind børn, der lider nederlag med læsning, kan få et negativt syn på sig selv og tvivle på egen formåen i andre sammenhænge, viser forskning.

Tilsvarende er det dokumenteret, at hjemmet kan yde en betydelig støttende indsats, især når forældre er klar over og viser deres barn, at ordblindhed ikke er et *generelt* læringsproblem, men en afgrænset læsevanskelighed, som betyder, at barnet skal bruge mere tid og træning på eksempelvis læsning og skrivning.

STØT FORÆLDRE I OPGAVEN

At give den nødvendige støtte kan være en svær opgave for forældre, især for dem, der socialt og/eller fagligt har svage forudsætninger. Eksempelvis fordi en eller begge forældre selv er ordblind.

Derfor er det vigtigt, at kommuner og skoler sørger for, at familier med ordblind børn får hjælp til at være et støttende bagland og give deres barn selvtillid. Især er det en vigtig opgave i forhold til udsatte familier. Det vurderer Jan Sejersdahl Kirkegaard, der er pædagogisk chef for PPR og Specialpædagogik i Børn og Unge, Aarhus Kommune, og tidligere formand for landssamrådet af PPR-chefen.

– Det er godt, at der er stort fokus på muligheden for at afhjælpe ordblindheden, når blot man samtidig har for øje, at der ikke findes et *quick fix*, slet ikke for ordblind elever med andre samtidige

vanskeligheder. Vi skal derfor se på helheden i det enkelte ordblind barns liv og hverdag, herunder også hvordan trivsel uden for skolen kan indvirke positivt på selvværdet.

Han vurderer, at de fleste kommuner kan blive bedre til at sikre, at skole, PPR og forældre samarbejder og afstemmer forventninger til hinandens indsats.

INDRAG UDSATTE FORÆLDRE

Læringskonsulent i Undervisningsministeriet Trine Nobelius formidler viden til kommuner og lærere om, hvordan de sikrer ordblind en god undervisning. Hun opfordrer også indtrængende kommuner og skoler til at inddrage ordblind elever forældre. Der er brug for tæt dialog og samarbejde – og skolen skal sætte sig i forældrenes sted for at få samarbejdet til at fungere, vurderer hun. Det gælder især i forhold til udsatte familier:

– Studier viser, at alle forældre gerne vil samarbejde og have råd og vejledning, også de forældre for hvem skole ikke er lig med noget rart. Skolen skal skabe en kultur, så udsatte familier oplever, at de er en del af et samarbejde, hvor alle bidrager.

Der er brug for mere viden om, hvordan skoler effektivt inddrager udsatte forældre til ordblind børn, vurderer Trine Nobelius. Hun ser det eksempelvis gerne undersøgt, om ordblind elever lærer styrkes, hvis deres læsesvage forældre får et kursus om ordblindhed med undervisning i læsning og skrivning med læse- og skriveteknologier, sådan som det praktiseres nogle steder. Og måske vil det kunne gavne, at udsatte forældre til ordblind får SMS'er fra skolen med helt konkrete, praktiske bud på, hvordan de kan involvere sig i barnets læring. Amerikansk forskning viser, at SMS'er – i anden sammenhæng – kan have positiv effekt på forældresamarbejde om børns læring.

GODE ERFARINGER MED NETVÆRK

En del skoler oplever succes med at etablere netværk for forældre til ordblind elever. Det anbefales også i Undervisningsministeriets inspirationsmateriale *Ordblindhed i grundskolen* som en relevant og lavpraktisk vej til at give forældre til ordblind elever viden om, hvordan de kan støtte deres barns læring og at indgå i et godt samarbejde med skolen.

Social skævhed i forældrestøtte

Vi ved fra forskning og fra de ordblind børn selv, at god støtte til skolegangen fra forældrene er vigtig for at håndtere ordblindhed i hverdagen. Og det oplever godt halvdelen af alle ordblind børn og unge i høj grad, at de får, viser en ny undersøgelse. Den peger dog også på betydelige sociale forskelle i støtten:

Ordblind børn og unge med en stærk social baggrund får næsten dobbelt så ofte hjælp fra forældre eller familie end ordblind børn og unge fra familier med svag social baggrund – 46 pct. mod 24 pct.

KILDE: EPINION: BØRN OG UNGE MED ORDBLINDHED, 2018.

Flere steder i landet er det også et element i ordblind deindsatsen at give forældre, som selv har læsevan-skeligheder, et tilbud om gratis voksenundervisning.

Lene Arentsen ville melde sig straks, hvis der på hendes døtres skole var et forældrenetværk.

– Da Freja deltog i Egmont Fondens børnetopmøde, var jeg med og talte for første gang med andre forældre med ordblind børn, og jeg gik høj derfra. Det ville være så godt, hvis alle skoler gav forældre til ordblind elever mulighed for at mødes og blive klogere på ordblindhed.

Hun ville også uden tøven takke ja til et tilbud om et voksenundervisningskursus, der også har fokus på, hvordan hun kan hjælpe sine døtre i skolens sprogfag og i brugen af it-støtte:

– Jeg er selv dagligt udfordret af min ordblindhed, når jeg skal skrive rapporter og evalueringer i mit job som pædagog, og jeg vil også gerne være bedre til at støtte Freja i fag som engelsk og tysk, hvor ordblindheden også viser sig, og hvor hun mangler gode hjælpemidler. ●

Som en del af sit forløb hos Ordblindetræning har Christine en ugentlig Skype-session med sin mentor, der blandt andet kan hjælpe hende med at få mest mulig ud af it-redskaberne.

Hos Ordblindetræning får Lasse hjælp af sin mentor, Karina Kruse.

Vi vil meget gerne være et alternativ til privat ordblindetræning, for det har udsatte familier typisk ikke råd til.

Mikael Højbjerg, medstifter af Ordblindetræning

En særlig håndsrækning til udsatte familier

Hjælp og støtte til ordblinde børn og unge kan godt komme fra andre end skole og forældre. Det er filosofien bag en indsats, som skal give 1.200 ordblinde børn i udsatte familier et særligt læringsforløb og en frivillig mentor.

Ressourcestærke forældre til ordblinde børn kan hjælpe med lektierne eller betale for privat ordblindetræning til deres børn – resourcesvage forældre har ikke samme muligheder. Ordblinde elever med svag social baggrund får da også sjældnere hjælp fra deres forældre, end ordblinde fra socialt stærke familier, viser Epinions surveyundersøgelse, der er foretaget til Egmont Rapporten 2018.

Den type ulighed vil to orblindelærere i Esbjerg, Mikael Højbjerg og Thomas Mose, gerne til livs, og de har udviklet et bud på hvordan: et læringsforløb øremærket til ordblinde børn og unge fra udsatte familier. Forløbet består af en uges særlig undervisning og derefter en ugentlig dialog med en mentor i et halvt år. Se også faktaboksen *Om Ordblindetræning* på side 43.

– Der er stor forskel på, hvor meget støtte ordblinde børn får såvel i skolen som derhjemme. Nogle børn får alt for lidt støtte, fordi deres skole og forældre ikke har de nødvendige ressourcer. Dem vil vi gerne gøre noget særligt for sammen med andre ci-

vilsamfundsaktører, og vores erfaring er, at det virker, siger Mikael Højbjerg.

Læringsforløbet bliver de kommende tre år givet til 1.200 ordblinde børn i 4.-9. klasse fra udsatte familier i fire kommuner: Esbjerg, Odense, Ringsted og Tønder. Egmont Fonden har støttet udviklingen af læringsforløbet og støtter nu skalering, forankring og spredning af forløbet.

Mikael Højbjerg og Thomas Mose driver sammen den socialøkonomiske virksomhed Ordblindetræning, der udbyder privat orblindeundervisning, efteruddanner lærere og læsevejledere og producerer undervisningsmateriale til ordblinde.

Med læringsforløbet for ordblinde elever fra resourcesvage hjem håber de at bidrage til, at alle ordblinde børn i Danmark uanset familier baggrund på sigt kan få tilbudt effektiv, veldokumenteret orblindeundervisning.

KURSUS + OPFØLGNING

Læringsforløbet er på 30 timers undervisning. Eleven tages ud af klassen i en uge og får intensiv træning i læse- og stavestrategier samt i at bruge it-hjælpe-midler til stavning og højtlesning af tekster. Hver >

deltager får bagefter en individuelt tilpasset beskrivelse af, hvilket undervisningsforløb de har brug for bagefter, når de er tilbage i klassen på deres egen skole.

De frivillige mentorers opgave er at sikre, at det, som eleven lærer på det intensive træningsforløb, kommer med hjem, og at eleven får støtte i brugen af it.

Det er et forløb af en kvalitet, der kan gøre en forskel, fastslår Mikael Højbjerg:

– Tilbuddet bygger på den viden, forskningen har givet om, hvad der skal til. Med 30 timers kursus og en times mentorstøttet opfølgning hver uge i 26 uger forsøger vi at give deltagerne en undervisning med gentagne repetitioner i et omfang, som er *i nærheden af*, hvad forskningen anbefaler. Uden at det koster kommunerne dyrt, siger han.

KURSER TIL FORÆLDRE

Mikael Højbjerg og Thomas Mose har som mål, at deres koncept med tiden bliver landsdækkende. Ikke som erstatning for de kompetencecentre og særlige læringstilbud, som nogle kommuner har etableret for ordblinde elever. Som supplement.

– Vi er et supplement til de gode indsatser, som nogle kommuner har, og et relativt billigt kvalitetstilbud til de mange kommuner og skoler, hvor ordblinde elever i dag ikke tilbydes særlig ordblindetræning. Og vi vil meget gerne være et alternativ til privat ordblindetræning, for det har udsatte familier typisk ikke råd til.

I Ordblindetrænings læringsforløb indgår tre timers kurser for de deltagende børns lærere, inden og efter at eleven har været på ugekursus. Deltagernes forældre bliver også aktivt involveret. De for-

pligter sig til at deltage i et intromøde, før forløbet går i gang; her lærer forældrene om ordblindhed, og hvordan de støtter deres ordblinde barns læring. Den relativt store andel af forældre til ordblinde, der selv er ordblinde, får også tilbud om et gratis AOF-kursus, hvor de lærer det samme som deres barn.

Det er Ordblindetrænings erfaring, at udsatte familier meget gerne vil gøre en ekstra indsats for deres ordblinde barns læring, når de ved, hvad de konkret kan gøre:

– Alle forældre tager med kyshånd imod tilbuddet om en særlig indsats for deres barn og medvirker gerne. En del siger også ja tak til selv at komme på skolebænken.

MANGE VIL VÆRE MENTORER

Interessen for at være frivillig mentor for et ordblindt barn er også stor. Langt større end Mikael Højbjerg og medstifteren Thomas Mose havde turdet håbe på:

– Vi er blevet overraskede over, hvor mange lærerstuderende der gerne vil være mentorer for ordblinde elever. Også uddannede lærere og læsevejledere har meldt sig. Mange vil gerne gøre en forskel for en udsat gruppe, og for lærerstuderende er det samtidig en mulighed for at dygtiggøre sig inden for ordblindundervisning og læsetræning, siger Mikael Højbjerg.

En mentor forpligter sig til at bruge en time hver uge med sit mentorbarn. Mødet foregår via nettet, så mentor og mentorbarn kan bo i hver sin ende af landet. Kun lærerstuderende og uddannede lærere kan blive mentorer. Det krav skal sikre, at mentorerne er nogenlunde fagligt rustet til at støtte deres ordblinde mentorbarn, forklarer Mikael Højbjerg. Alle mentorer kommer desuden på et kort kursus, før de starter mentorskabet.

Læringsforløbets langtidseffekt er ikke dokumenteret i et videnskabeligt studie – endnu. Men det er afprøvet blandt ordblinde børn i udsatte familier i Esbjerg Kommune, og der er udviklet en model for evaluering, der bygger på både kvalitative og kvantitative data og anvender forskningsbaserede metoder til at måle børnenes faglige, personlige og sociale udvikling.

Evalueringsmodellen blev brugt i pilotprojektet, hvor deltagerne fik testet deres læsning og stavning umiddelbart før og efter de 30 timers kursus og igen ved mentorordningens ophør. Næsten samtlige var blevet klart bedre, fortæller Mikael Højbjerg:

– Over 95 pct. opnåede større sikkerhed i læsning og stavning, og de blev mere selvhjulpne. Fremgangen blev fastholdt under mentorskabet, og det ser vi

Om Ordblindetræning

Et tilbud til ordblinde elever i 4.-9. klasse fra familier, hvor børnene oplever markant flere problemer end børnene i en gennemsnitlig familie. Tilbuddet omfatter:

- en uges kursus uden for klassen – i alt 30 timer
- onlinementoring i et halvt år
- kursus for deltagernes forældre
- kursus for lærere og læsevejledere på deltagernes skole.

Tilbuddet er udviklet af Ordblindetræning. Det er læsevejledere med speciale i ordblindhed og lærerstuderende, der underviser på kurset. Mentorerne er frivillige lærerstuderende.

Det er gratis at deltage. De samlede udgifter til forløbet (cirka 8.000 kr. pr. elev) afholdes af de deltagende kommuner, Ordblindetræning og Egmont Fonden.

som tegn på, at både den intensive træning og mentorindsatsen har effekt.

Dette evalueringkoncept vil også blive anvendt fremover – suppleret med lærernes vurdering af læringsforløbenes langsigtede effekt.

RØD LØBER TIL VOKSNE ORDBLINDE

Thomas Mose og Mikael Højbjerg har begge arbejdet i en årrække som orblindelærere for voksne ordblinde – et felt, hvor der er masser af ressourcer sammenlignet med landets skoler, oplever de.

– Da vi underviste voksne ordblinde, oplevede vi, at der nærmest blev rullet en rød løber ud, når der kom en ordblind. Uden at blinke kunne en voksen ordblind få betalt 70 timers særlig undervisning, mens en hel folkeskole måske har afsat syv timer om ugen til en læse- eller dysleksivejleder, der skal støtte alle skolens ordblinde børn, siger Mikael Højbjerg.

Det er meget uheldigt med så stor skævhed, når forskningen viser, at tidlig indsats er vigtig, vurderer Mikael Højbjerg.

– Det kan undre, at kommuner og stat ikke indgår aftaler om at prioritere tidlig indsats højere på det her område, når man tænker på, hvor mange ordblinde der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, og at det økonomisk er sundt fornuft at sætte ind tidligt, siger han. ●

Der er stor forskel på, hvor meget støtte ordblinde børn får såvel i skolen som derhjemme. Nogle børn får alt for lidt støtte, fordi deres skole og forældre ikke har de nødvendige ressourcer.

Mikael Højbjerg, medstifter af Ordblindetræning

Ar

Egmont Fonden arbejder for:

At alle unge ordblinde skal være i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Vi støtter indsatser, der kan være med til at sikre at:

- *Alle ordblinde opspores – så tidligt som muligt*
 - *Karakterforskellene i grundskolen mellem ordblinde og andre børn minimeres*
 - *Den sociale baggrund får mindre betydning for, hvorvidt ordblinde gennemfører en ungdomsuddannelse.*
-

Læs mere på egmontfonden.dk

Fonden består af en kommerciel del, som driver medievirksomhed og står bag fx Nordisk Film, TV2 Norge og over 700 magasiner og blade, og en almennyttig del, som arbejder for at styrke udsatte børn og unges læring og livsduelighed. Hvert år går knap 100 mio. kr. af overskuddet fra Egmont Fondens medievirksomhed til de almennyttige indsatser i Danmark og Norge. Siden 1920 har fonden uddelt omkring 2,9 mia. kr. til samfundets udsatte grupper.

EGMONT
Fonden